

INTRACELLULÁRIS PATOGÉNEK ELLENI IMMUNVÁLASZ

Bácsi Attila
etele@med.unideb.hu

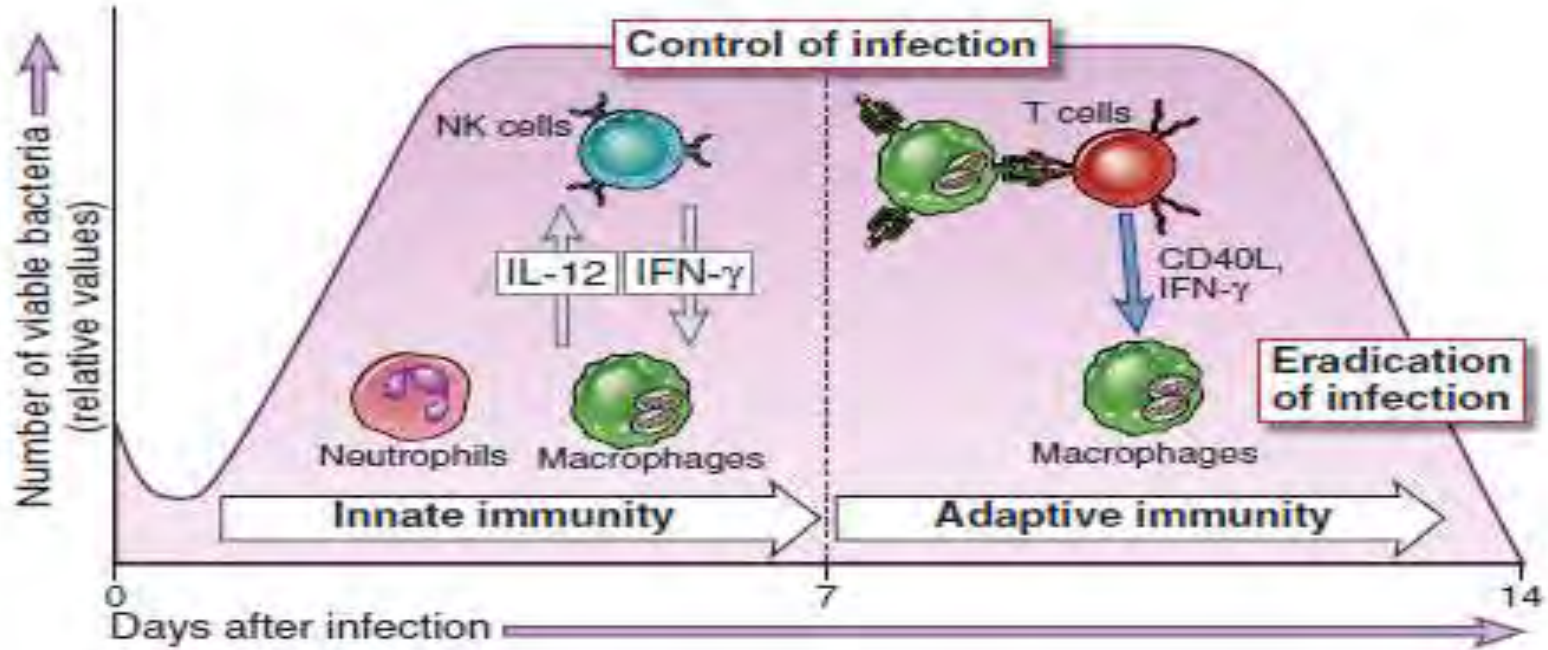
Debreceni Egyetem, ÁOK
Immunológiai Intézet

INTRACELLULÁRIS BAKTÉRIUMOK ELLENI IMMUNVÁLASZ

Példák intracelluláris baktériumokra

Microbe	Examples of Human Diseases	Mechanisms of Pathogenicity
Intracellular Bacteria		
Mycobacteria	Tuberculosis, leprosy	Macrophage activation resulting in granulomatous inflammation and tissue destruction
<i>Listeria monocytogenes</i>	Listeriosis	Listeriolysin damages cell membranes
<i>Legionella pneumophila</i>	Legionnaires' disease	Cytotoxin lyses cells and causes lung injury and inflammation

Intracelluláris baktériumok elleni veleszületett és szerzett immunitás

Makrofágok és effektor limfociták kölcsönös aktiválódása

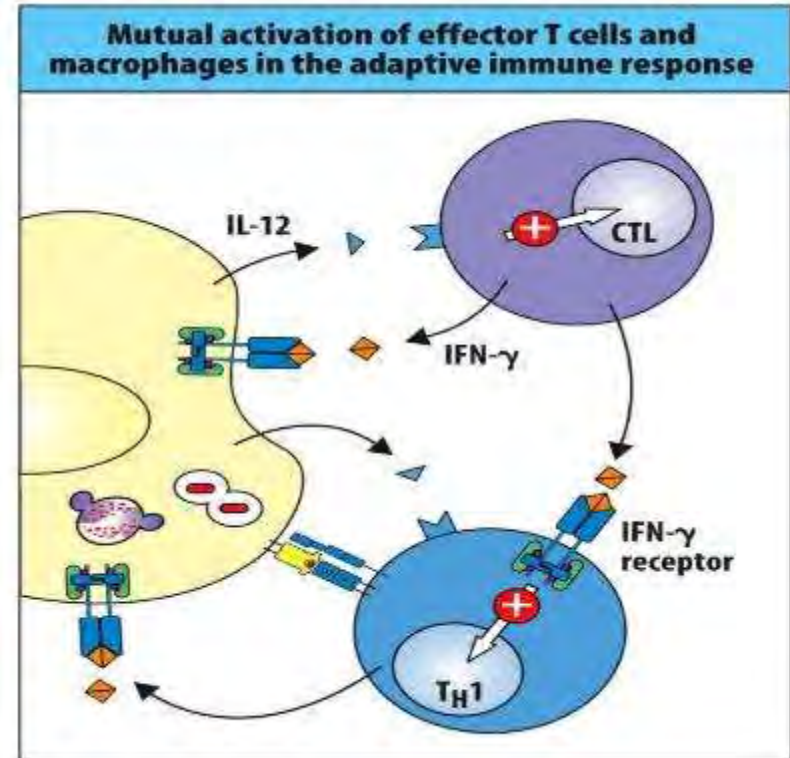
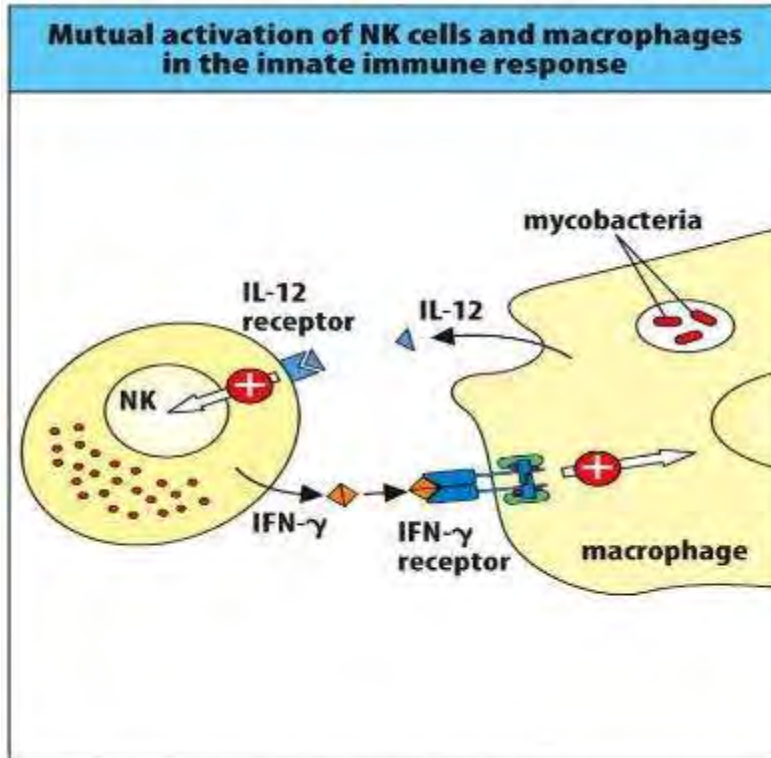
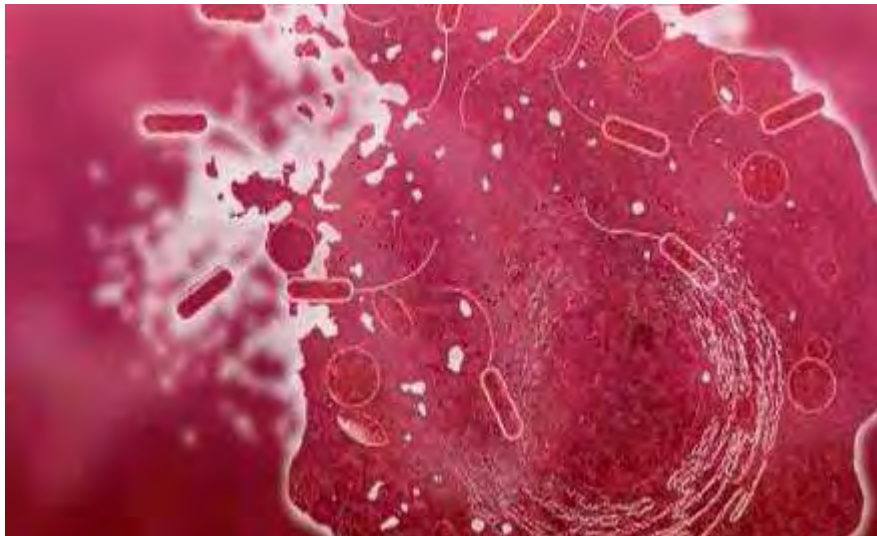

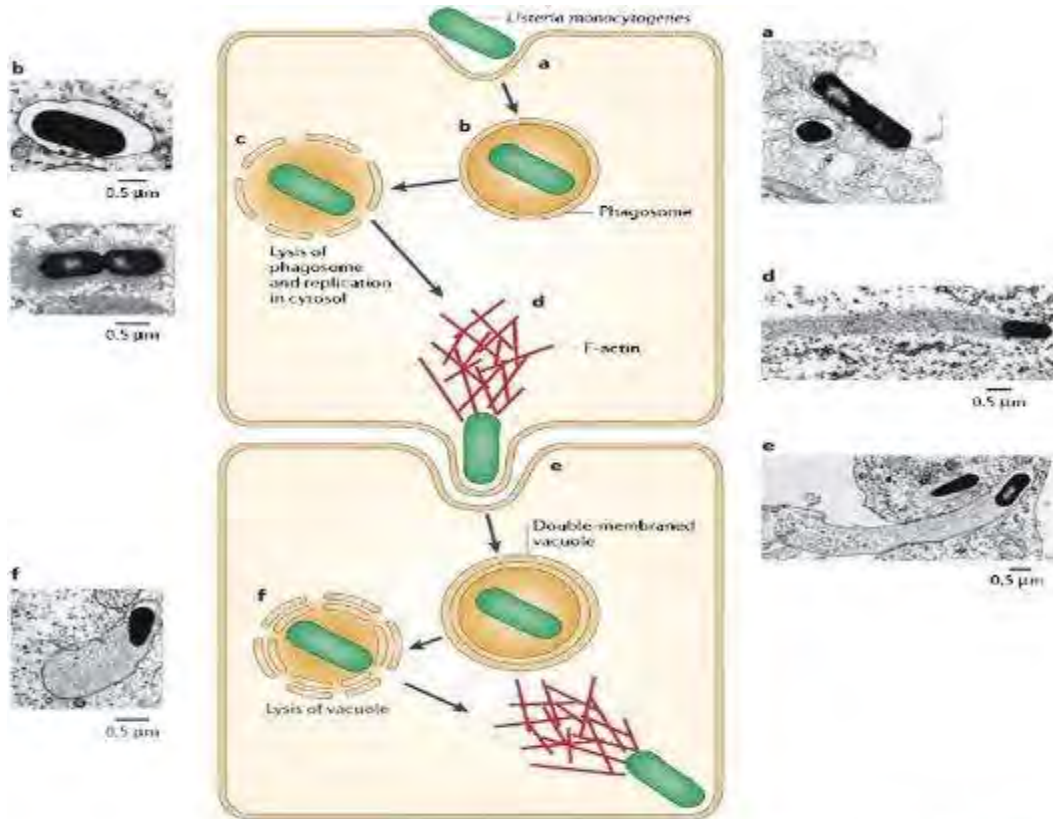
Figure 13.18 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

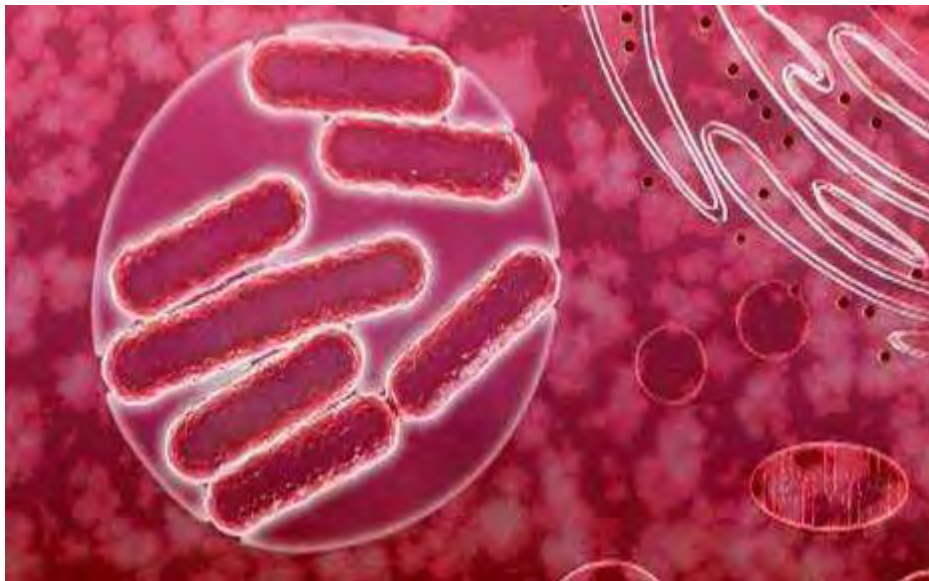

Legionella pneumophila

Listeria monocytogenes

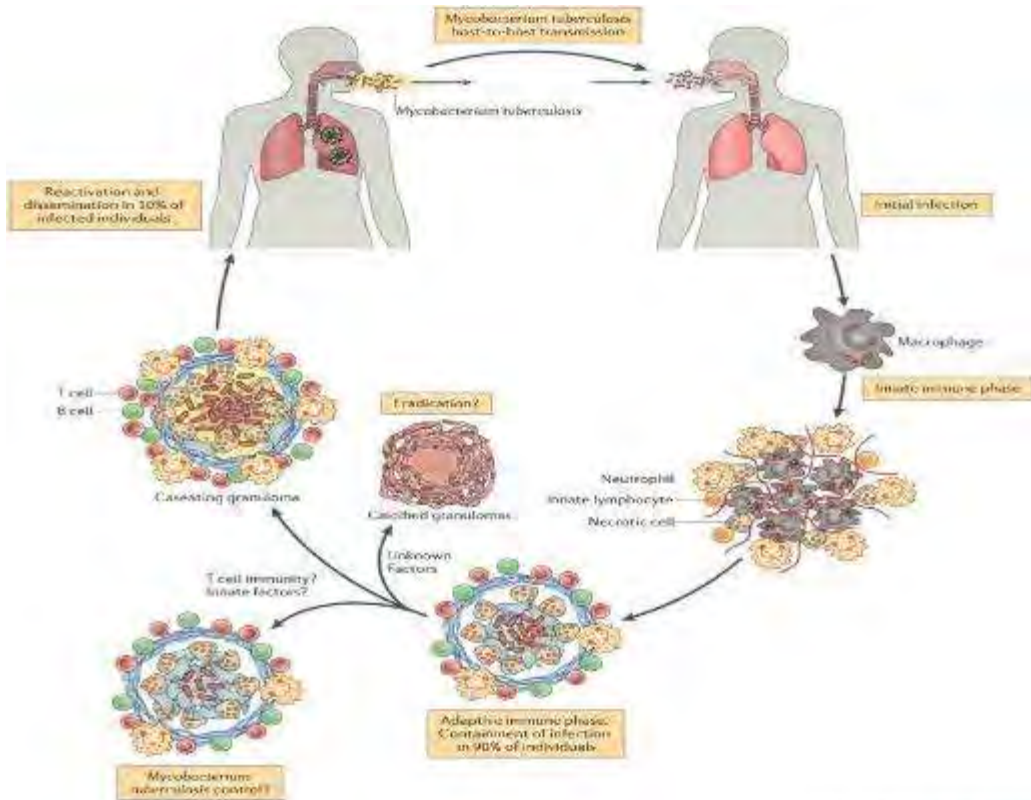
Mycobacterium tuberculosis

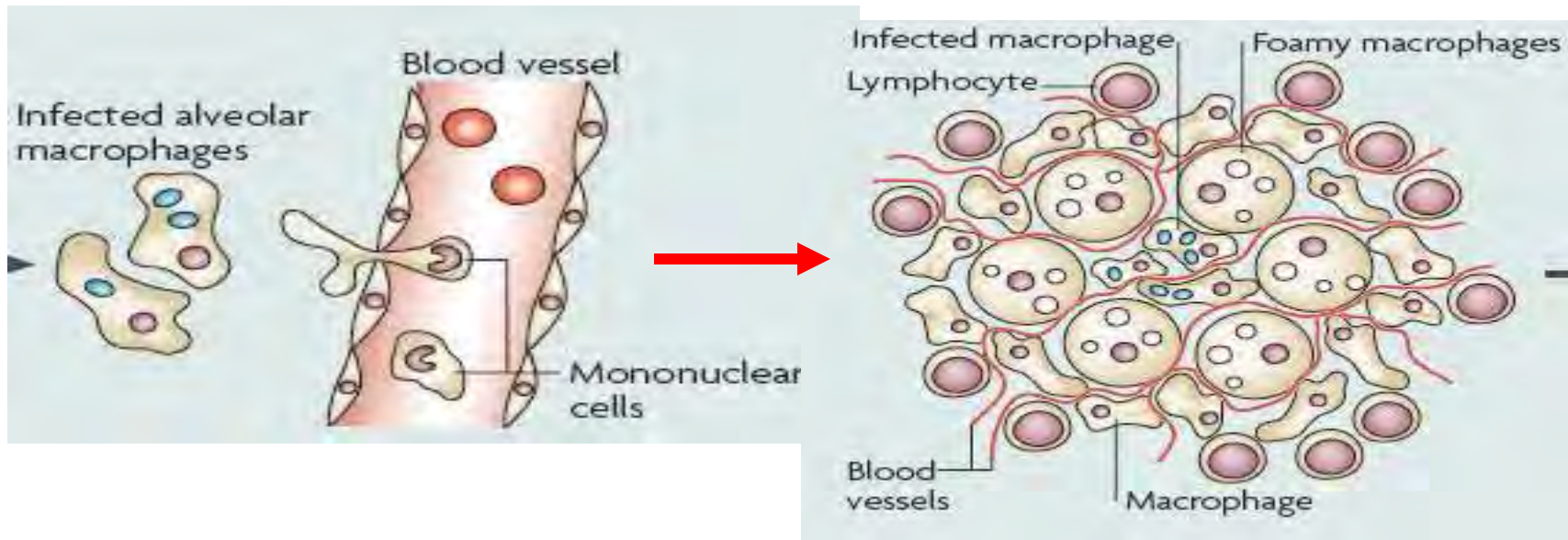
Gátlódik a fagolizoszómák savasodása

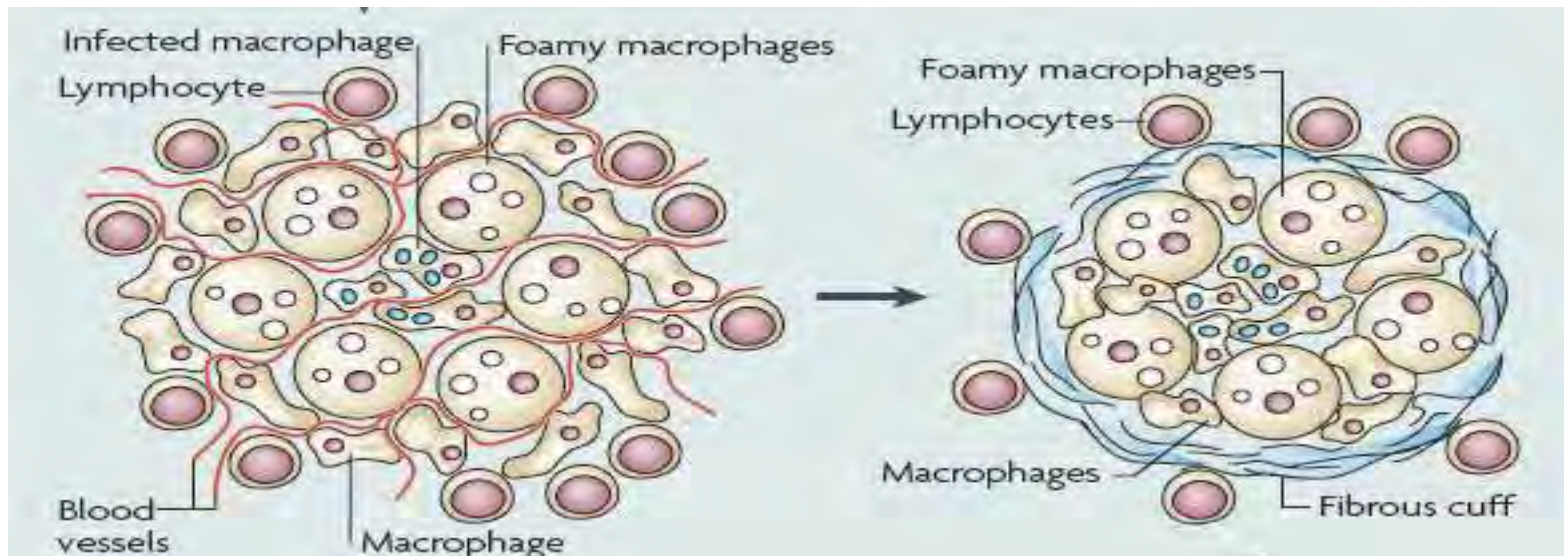
Mycobacterium tuberculosis fertőzés

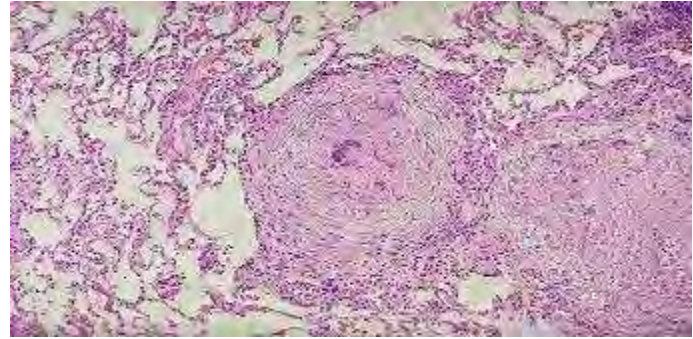
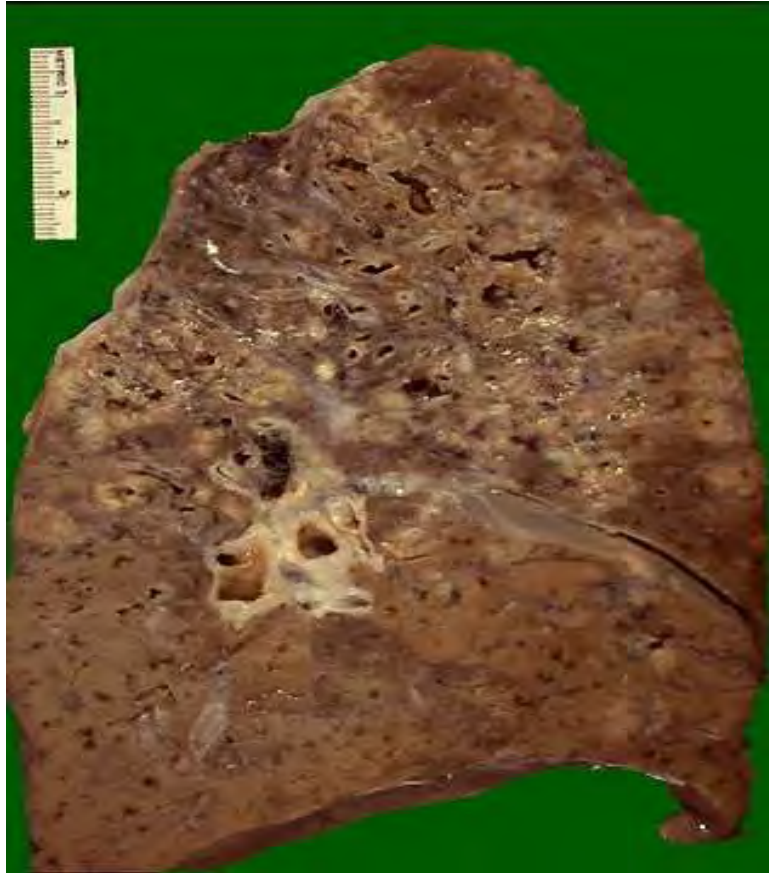
Nem fertőzött makrofágok és limfociták körülveszik a fertőzött sejteket

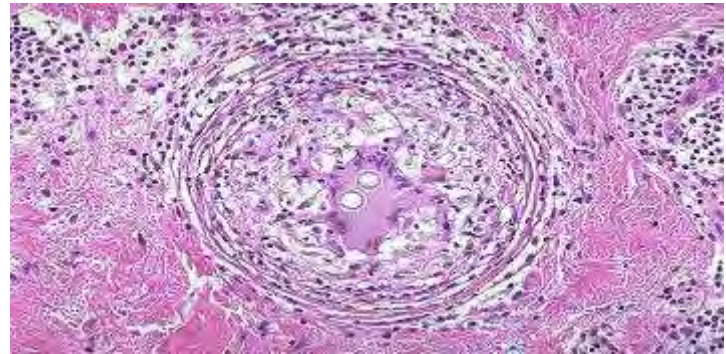
Az extracelluláris mátrix fehérjék „kalitkába” zárják a makrofágokat, amelyek ott hosszú ideig életben maradhatnak

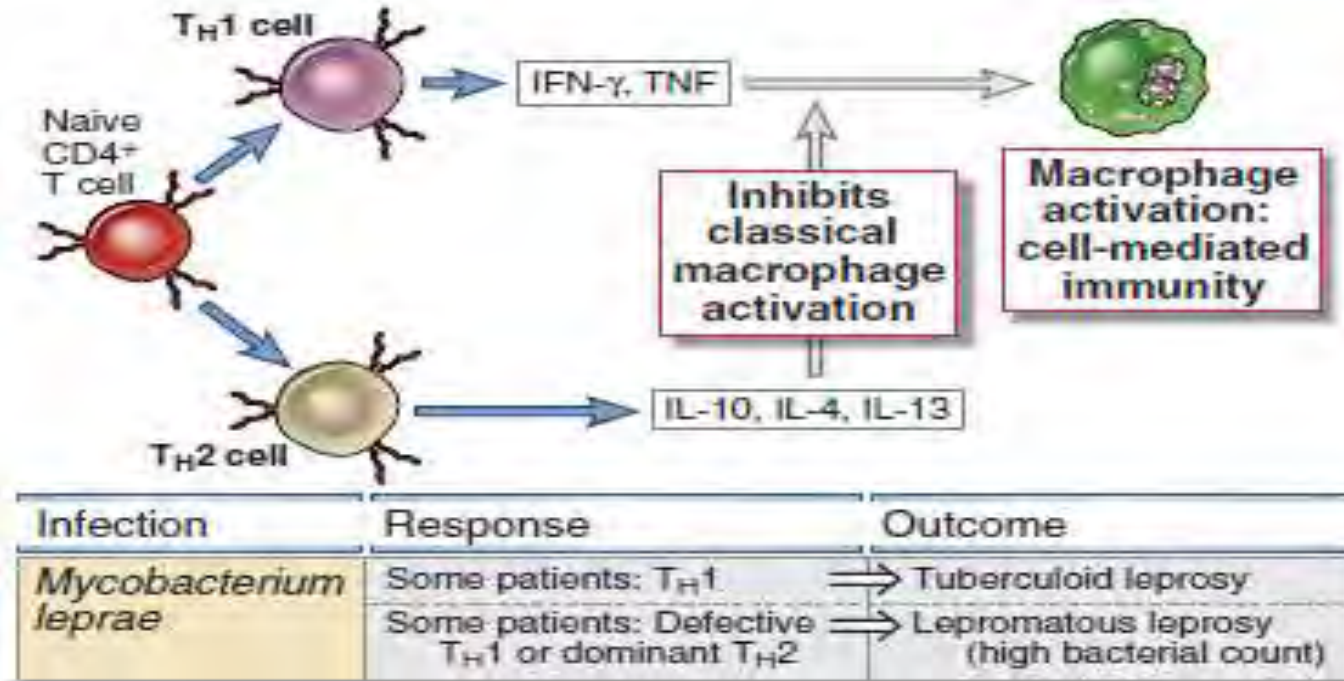

Pulmonáris tuberkulózis: Granulomatózus gyulladás, tipikusan **epithelioid makrofágok**, limfociták és fibroblastok részvétele, előfordulhat néhány neutrophil is.

A T sejtek és citokinek szerepe a fertőzés kimenetelének meghatározásában

Mycobacterium leprae fertőzés

„Lepromatózus” bőr hólyagok
Fertőző baktériumok
Szupresszált Th1 válasz
Elégtelen védelem

Kis léziók
Minimális válasz

Kiegyensúlyozott védelem

Tuberkuloid
Élénk Th1 válasz
Helyi gyulladás
Granulomák
Perifériás ideg sérülés

SPEKTRÁLIS BETEGSÉG, AMI AZ IMMUNVÁLASZTÓL FÜGG
Genetikailag/környezetileg meghatározott Th1/Th2

Az intracelluláris baktériumok immunválaszokat kikerülő mechanizmusai

Fagolizoszóma keletkezésének gátlása

Mycobacterium tuberculosis

Legionella pneumophila

Fagoszóma membrán roncsolása, kijutás a citoplazmába

Listeria monocytogenes

Az élő, attenuált mikrobákkal történő vakcinázás nem specifikus védelmet biztosít a fertőzések ellen

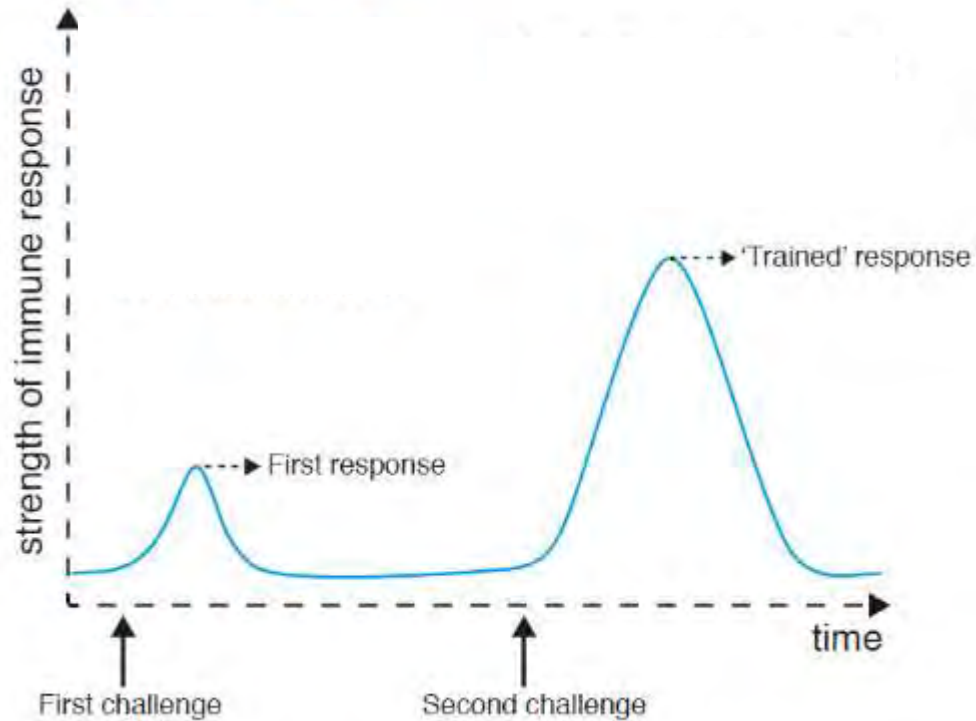
THE NEW ENGLAND JOURNAL OF MEDICINE

Prevention of *M. tuberculosis* Infection with H4:IC31 Vaccine or BCG Revaccination

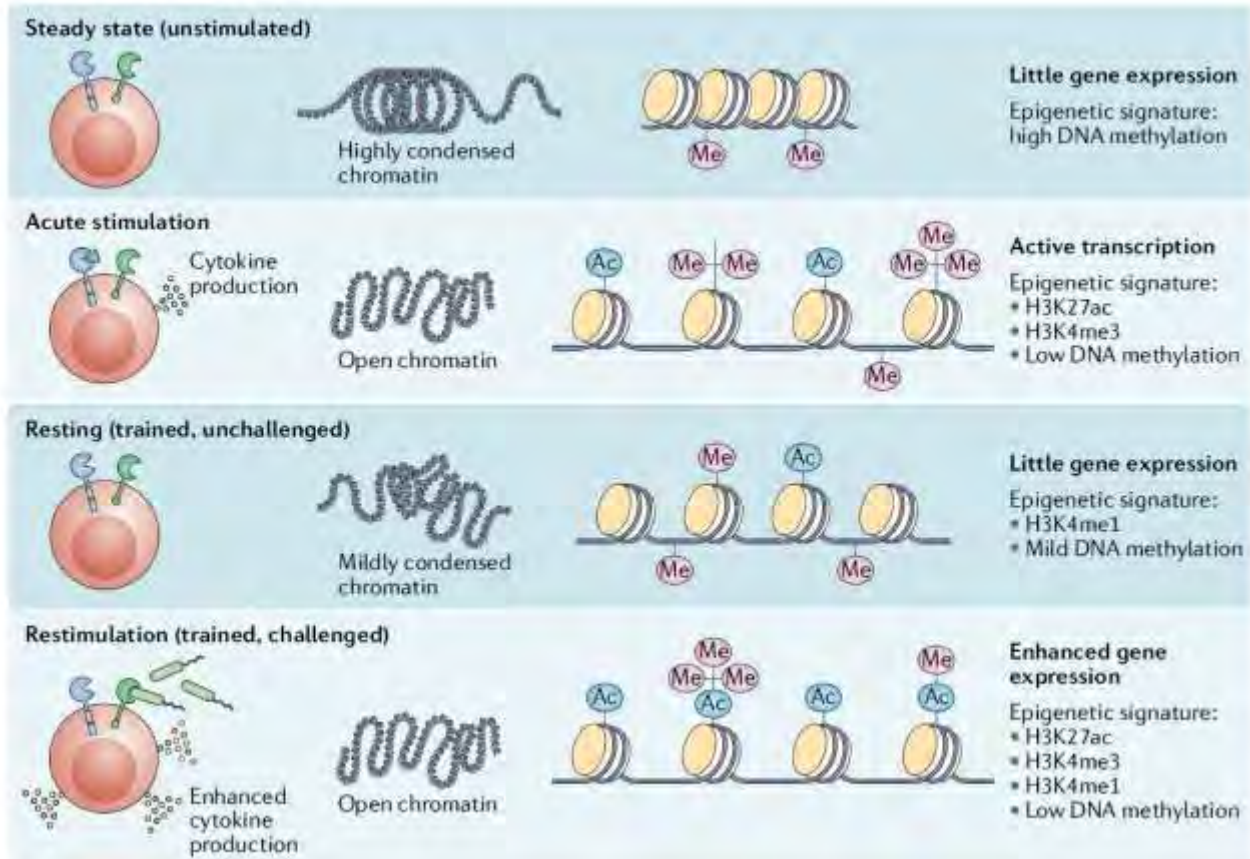
E. Nemes, H. Geldenhuys, V. Rozot, K.T. Rutkowski, F. Ratangee, N. Bilek, S. Mabwe, L. Makhele, M. Erasmus, A. Toefy, H. Mulegeti, W.A. Harekom, S.G. Seif, L.G. Bekker, R. Ryall, S. Gurunathan, C.A. DiazGranados, P. Andersen, I. Krotmann, T. Evans, R.D. Ellis, B. Landry, D.A. Hokey, R. Hupkins, A.M. Ginsberg, T.J. Scriba, and M. Hatherill, for the C-040-04 Study Team†

reactogenicity profile of the BCG vaccine.²⁹ The rate of upper respiratory tract infections was lower in the BCG group than in either the H4:IC31 group or the placebo group (2.1%, 9.4%, and 7.9%, respectively; $P < 0.001$ for both com-

Tréningelt immunitás - memória-szerű mechanizmus a veleszületett immunitásban

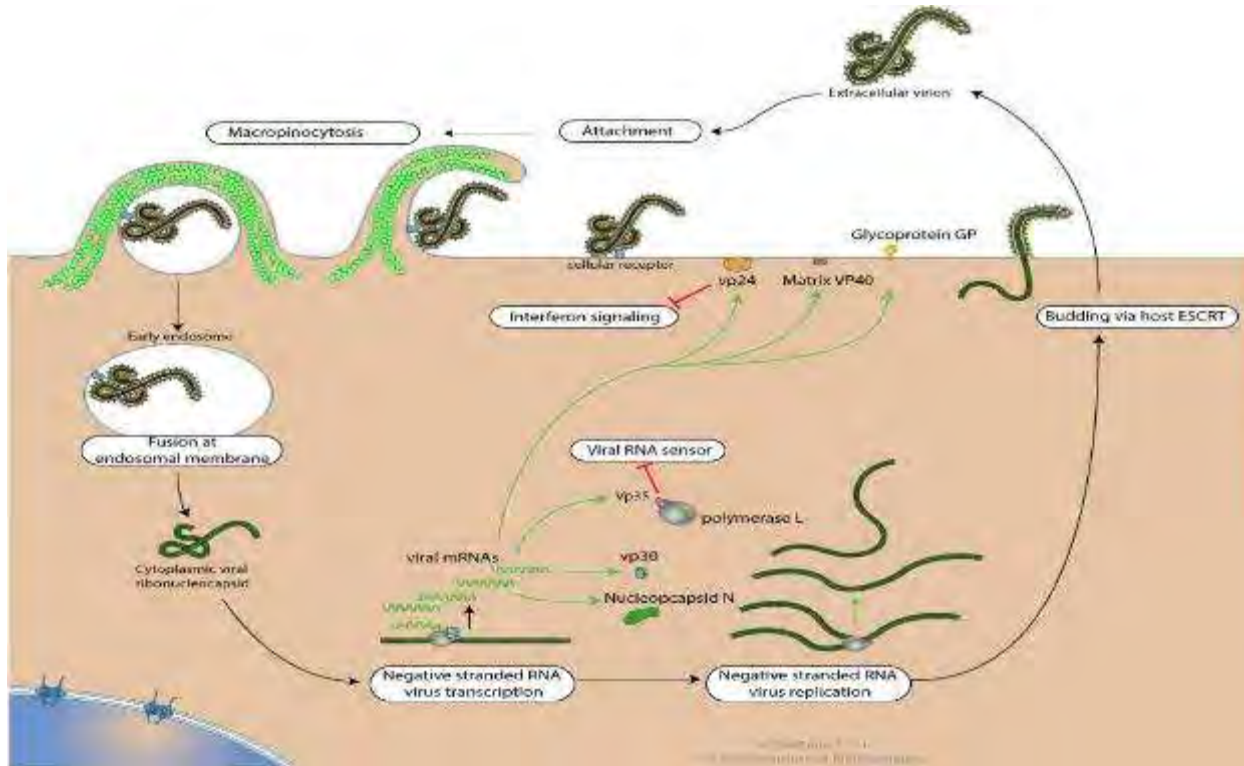
Epigenetikus átprogramozás áll a tréningelt immunitás hátterében

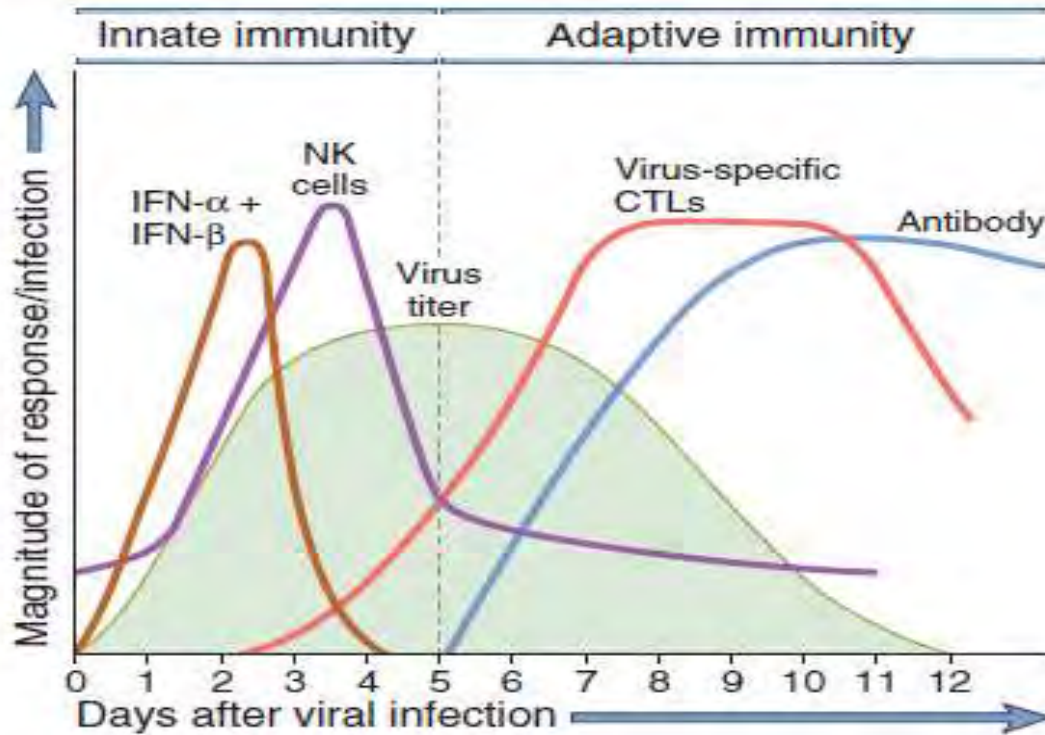

A VÍRUSOK ELLENI IMMUNVÁLASZ

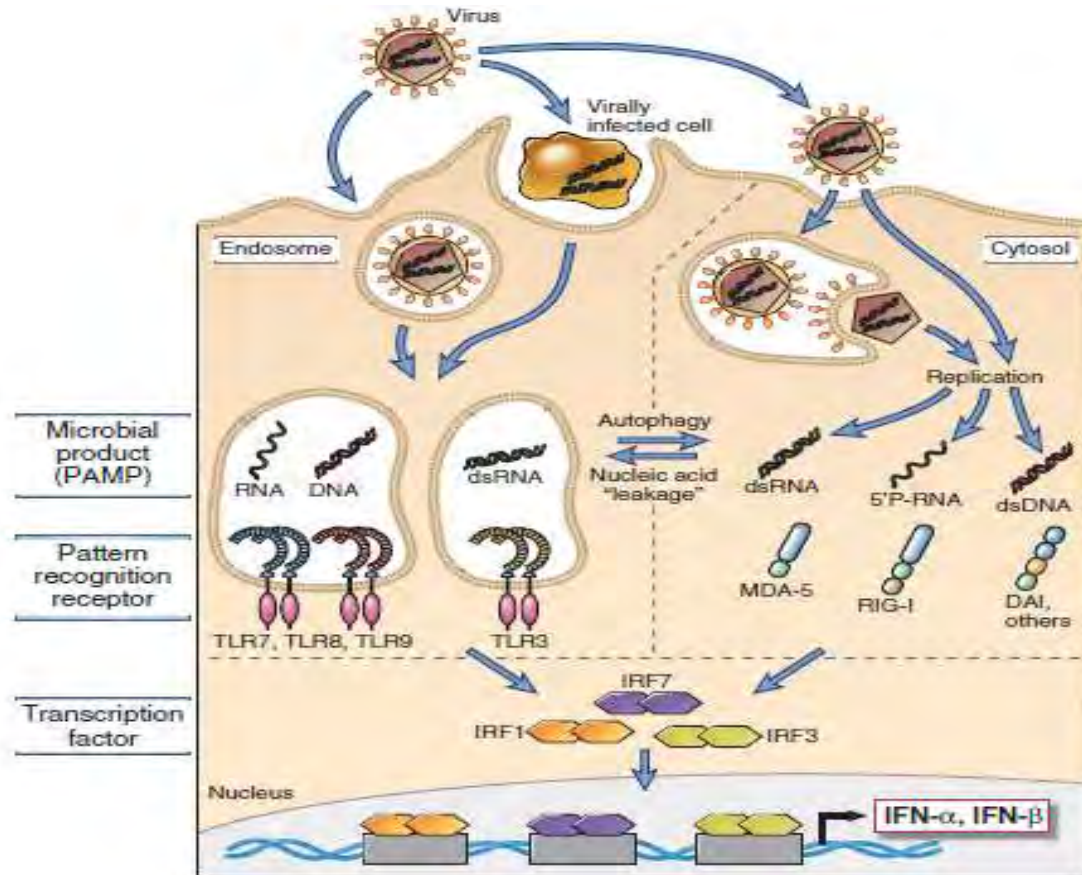
A vírusok szaporodása

Az antivirális mechanizmusok kinetikája

A vírus által indukált I-es típusú IFN válasz

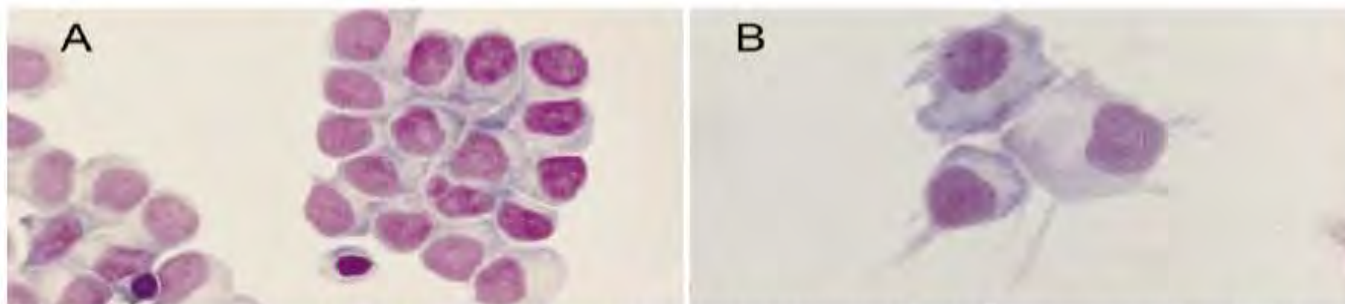

A plazmacitoid dendritikus sejtek professzionális I-es típusú IFN termelő sejtek

1000x nagyobb mennyiségű I-es típusú IFN termelésére képesek, mint egyéb immunsejtek!

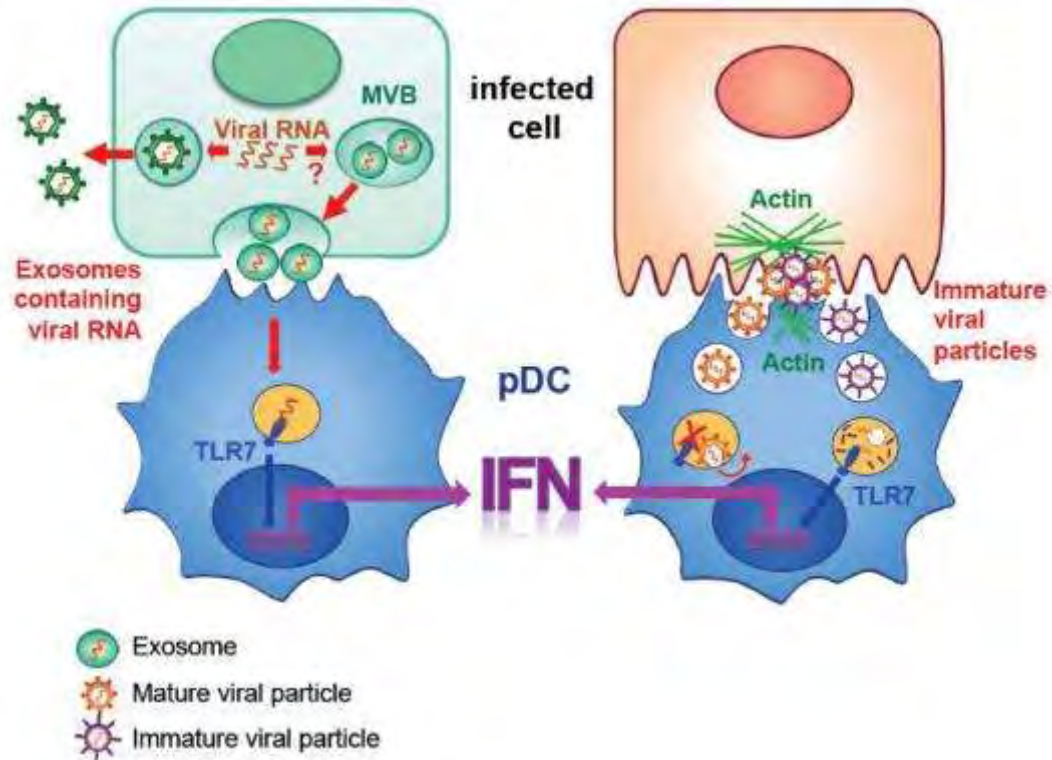
Vírusfertőzés során a sejtek által szekretált I-es típusú IFN-ok 95%-a a pDS-ekből származik

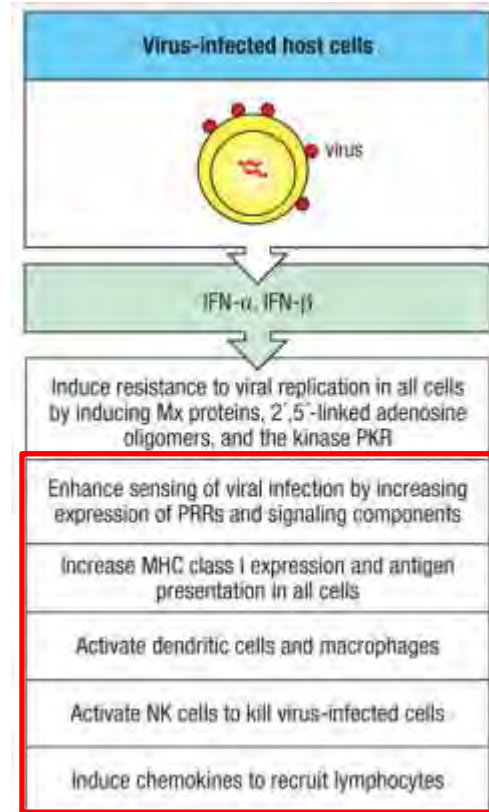
Figure 1. Freshly isolated (A) and *in vitro* matured (B) pDCs. The presence of interleukin 3 for 6 days in the *in vitro* culture of pDCs results in morphological changes resembling monocyte-derived DCs. From Grouard et al., *The Journal of experimental medicine* 1997;185:1101-1111.

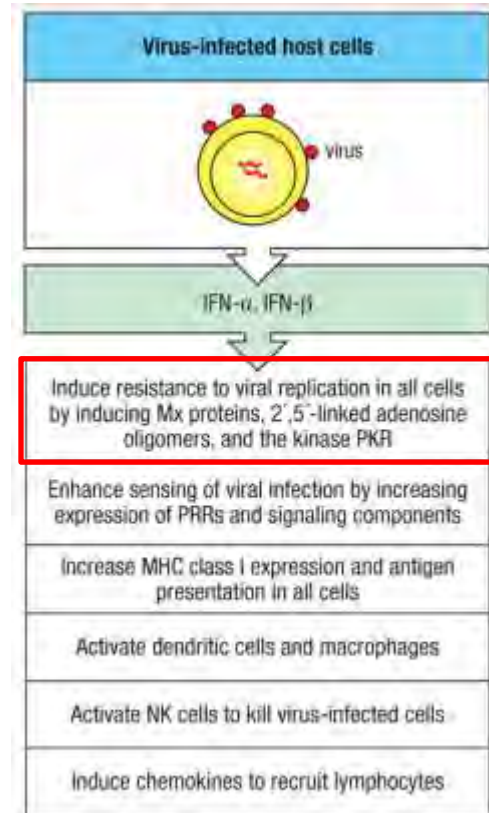
A plazmacitoid dendritikus sejtek aktivációja

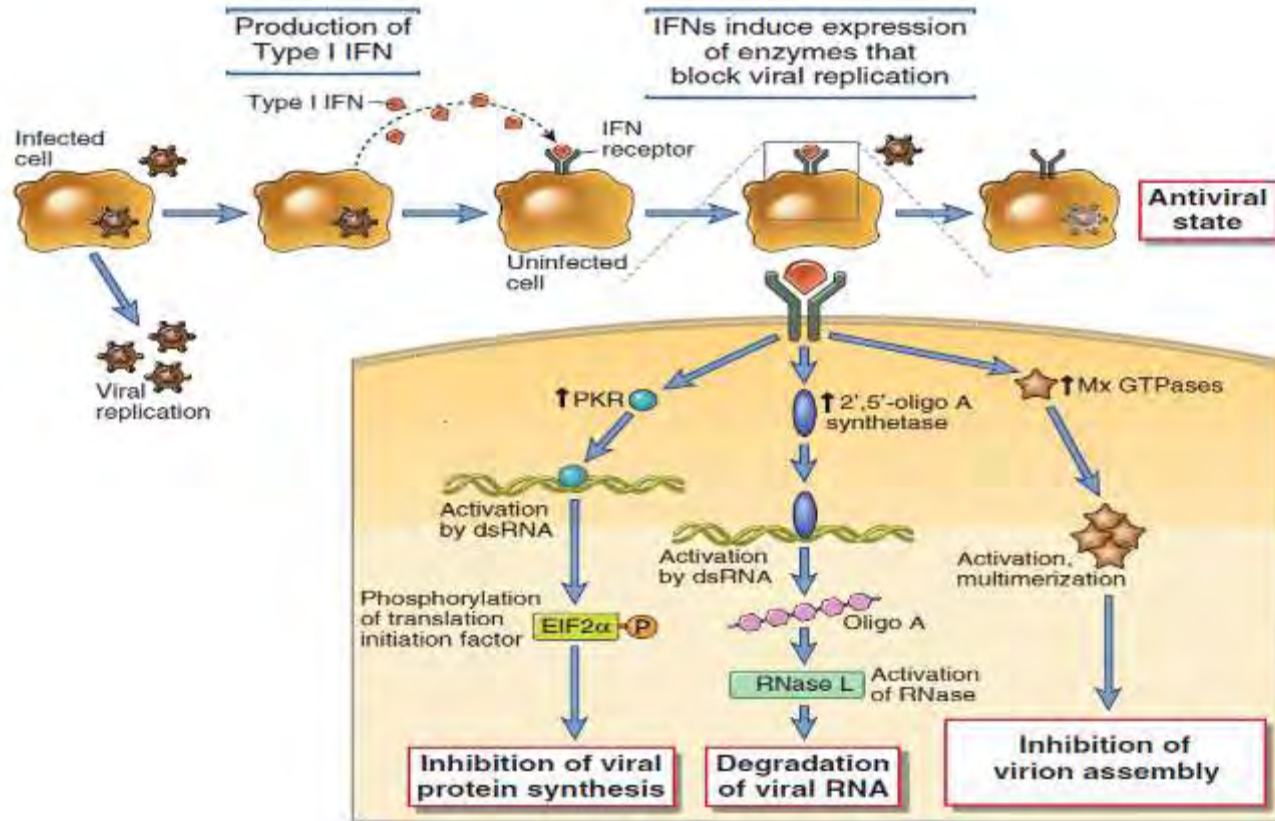
Az I. típusú interferonok főbb funkciói I.

Az I. típusú interferonok főbb funkciói II.

Az I. típusú IFN virális replikációt gátló hatásai

NK sejt

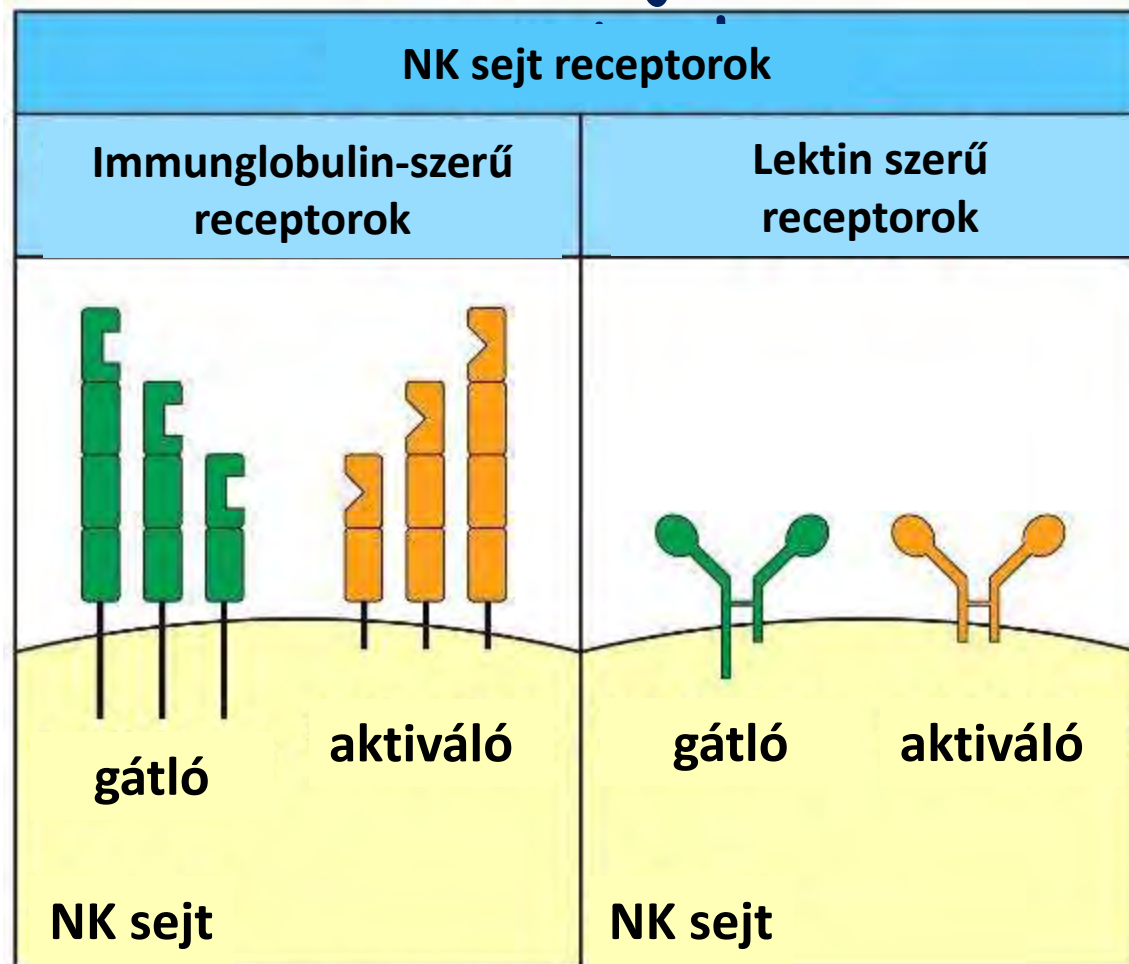

Figure 2.48 The Immune System, 3ed. (© Garland Science 2009)

Az NK sejtek a receptorok sokféle kombinációját fejezik ki

Az NK sejtek a receptorok sokféle kombinációját fejezik ki

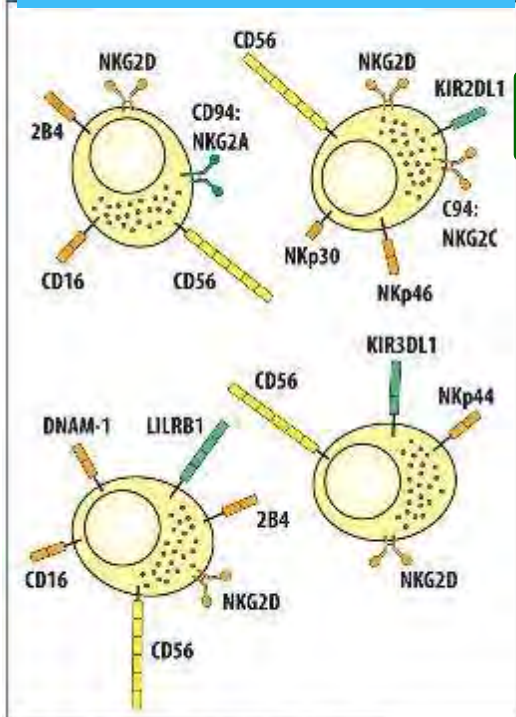

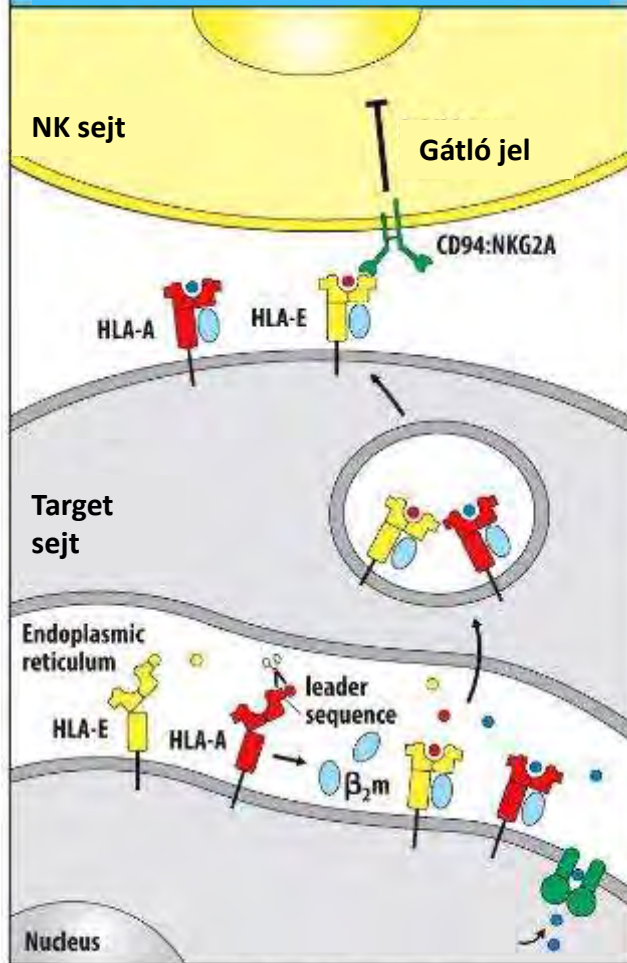
Figure 12.3 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

Activating NK-cell receptors			
Receptor	Receptor structure	Ligand	Ligand structure
Nkgp80	Lectin-like	NKp65	Lectin-like
CD94-NKG2C (CD159c)	Lectin-like	HLA-E with bound peptides derived from leader sequences of HLA-A, -B, and -C	MHC class I
KIR2DS1 (CD158b)	Ig-like (2 domains)	C2 epitope of HLA-C	MHC class I
KIR2DS2 (CD158c)	Ig-like (2)	HLA-C	MHC class I
NKG2D (CD314)	Lectin-like	MIC-A, MIC-B, ULBP1-6	MHC class I-like
CD16 (FcγRIIIa)	Ig-like (2)	IgG	Immunoglobulin
DNAM-1 (CD226)	Ig-like (2)	Nectin-2 (CD112), Poliovirus receptor (PVR) (CD155)	Ig-like (3)
LFA-1 (CD11a)	Integrin	ICAM-1	Ig-like (5)
NKp30 (CD337)	Ig-like (1)	B7-H6 expressed by some tumors HLA-B-associated transcript 3 (BAT3)	Ig-like (2) Nuclear protein released by tumors
Nkgp46 (CD335)	Ig-like (2)	Yersinia hemagglutinin and neuraminidase Membrane protein of malarial parasite	Pathogen-derived antigens of varied structure
HNKp44 (CD336)	Ig-like (2)	Cancer-induced changes to self proteins; unbound ligand Leukemia protein 5 (MLL5)	MLL5 is an intracellular protein that becomes surface-associated in tumors
Inhibitory NK-cell receptors			
Receptor	Receptor structure	Ligand	Ligand structure
CD94-NKG2A (CD159a)	Lectin-like	HLA-E with bound peptides derived from HLA-A, -B, and -C leader sequences	MHC class I
KIR2DL1 (CD158a)	Ig-like (2 domains)	C2 epitope of HLA-C having methionine-83	MHC class I
KIR2DL2/3 (CD158a)	Ig-like (2)	C1 epitope of HLA-C having tyrosine-83; also HLA-B*46 and HLA-B*73	MHC class I
KIR3DL1 (CD158d)	Ig-like (3)	Bw4 epitope of HLA-A and HLA-B having RVDLR motif at position 79-83	MHC class I
KIR3DL2 (CD158e)	Ig-like (3)	HLA-A*03 and HLA-B*11	MHC class I
LILRB1 (CD051)	Ig-like (4)	Broad reactivity with HLA class I, strongest binding to HLA-6	MHC class I
HNKp44	Ig-like (2)	Proliferating cell nuclear antigen (PCNA) cancer associated	PCNA is recruited into the MHC class I synthesis with tumor target cell and inhibits cell killing

The number in parentheses after Ig-like receptors and ligands is the number of Ig-like domains. HNKp44 has both ITIN and ITAM motifs (see Section 12-3) and can mediate both activation and inhibition.

Figure 12.2 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A HLA-E CD94: NKG2A általi felismerése

CD94: NKG2A képes felismerni HLA-E -t ha az a HLA-A, -B, vagy -C leader szekvenciájából származó peptidekkel képez komplexeket

Az NK sejtek gátló receptorainak kifejeződése

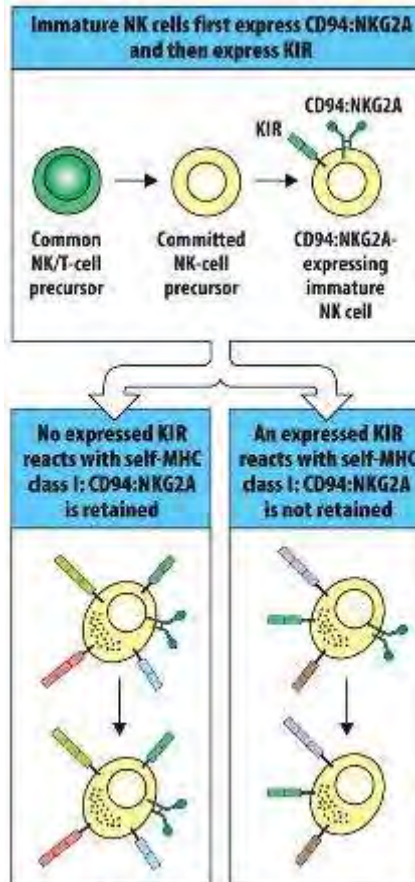

Figure 12.10 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

Az NK sejtek aktivációja

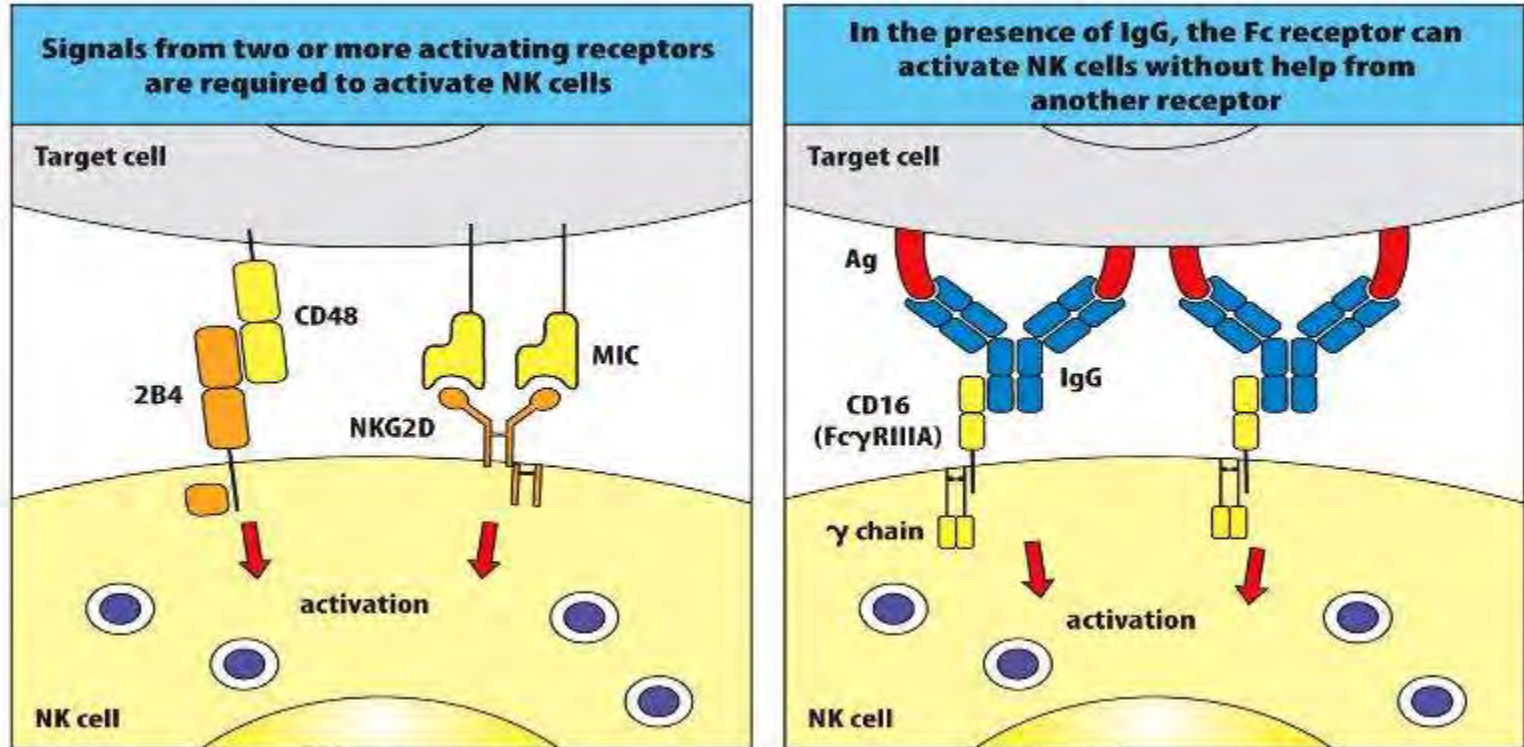
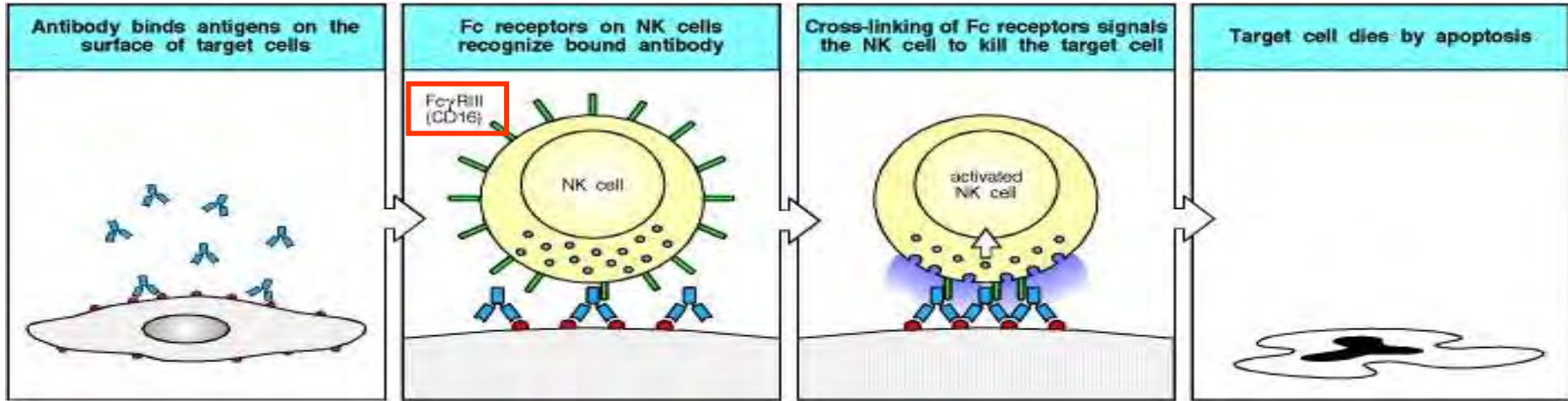

Figure 12.4 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

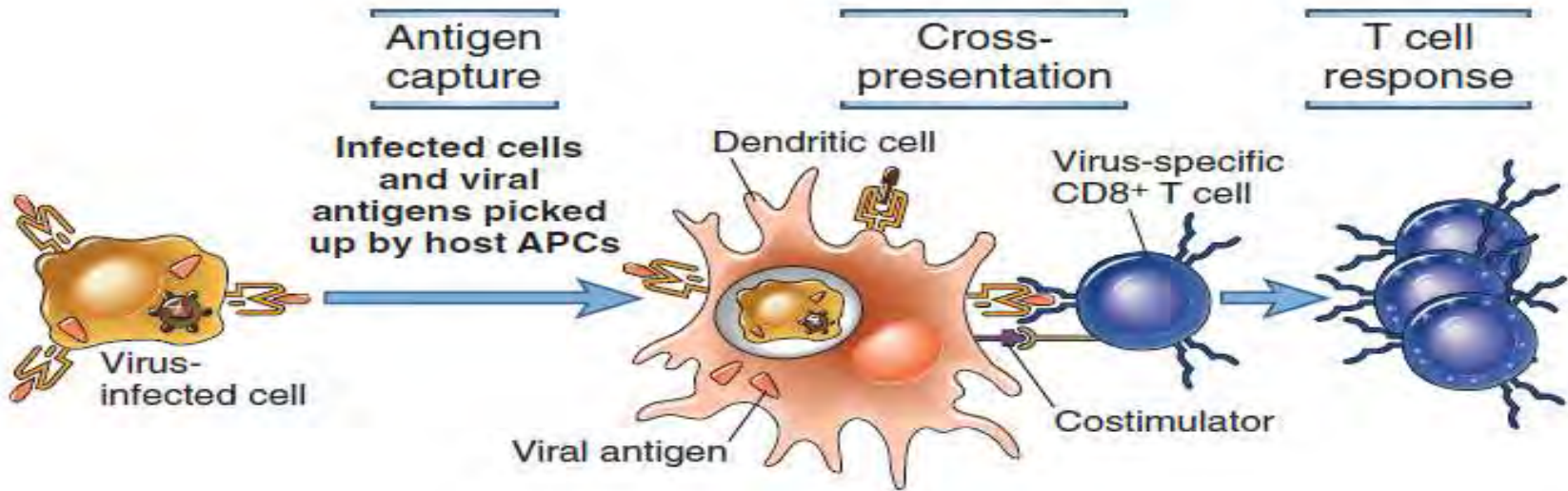
Ellenanyag-függő sejtes citotoxicitás

Antibody Dependent Cellular Cytotoxicity (ADCC)

T sejt válasz indukciója vírussal fertőzött sejtek esetében

A citotoxikus CD8+ T sejtek számos fertőzött célsejtet képesek egymás után elpusztítani

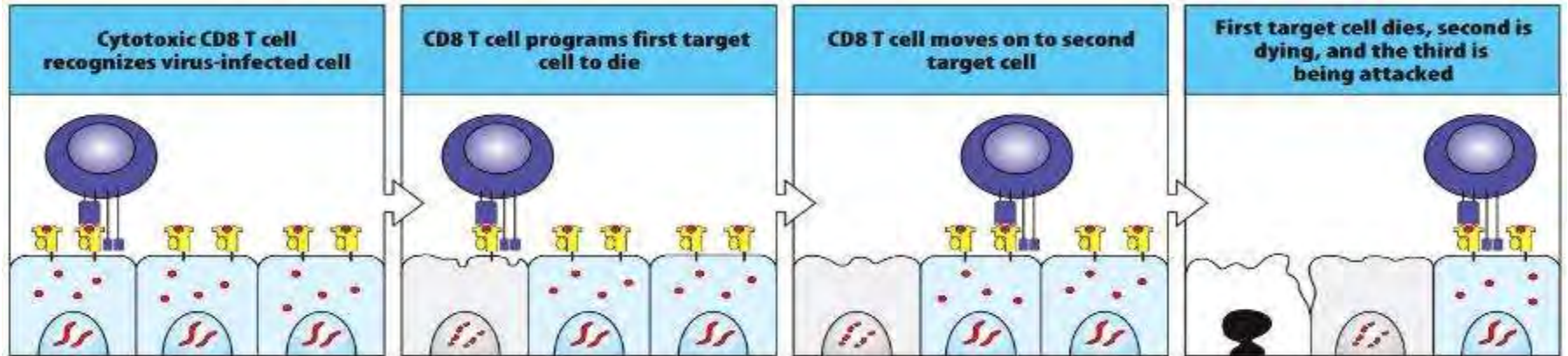

Figure 8.24 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

A vírusfertőzések blokkolása neutralizáló ellenanyagokkal

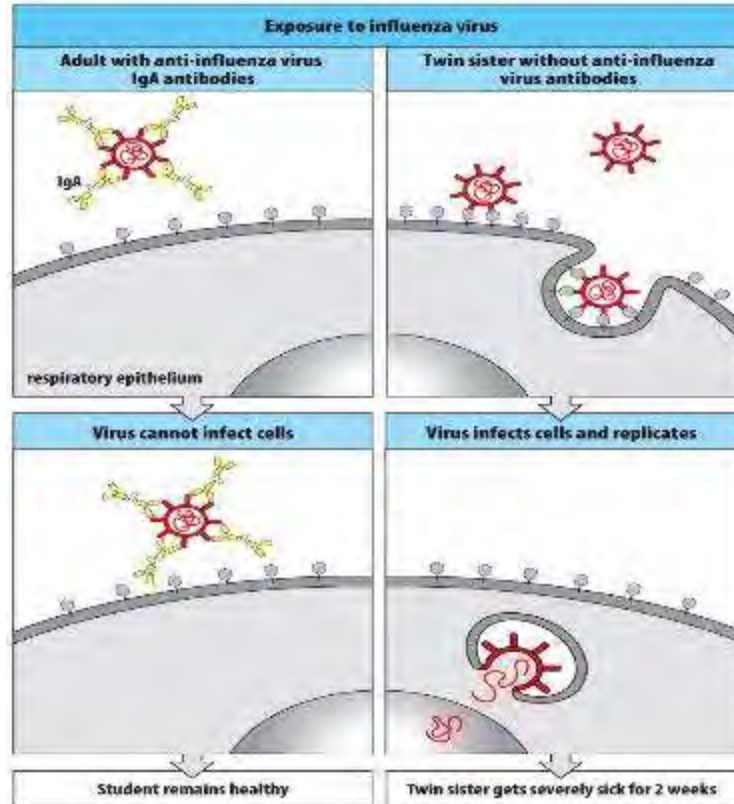
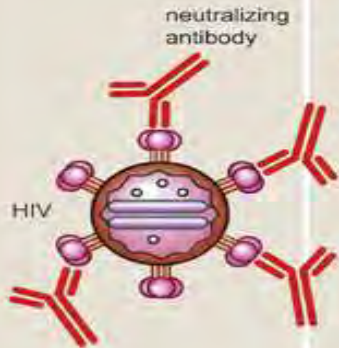
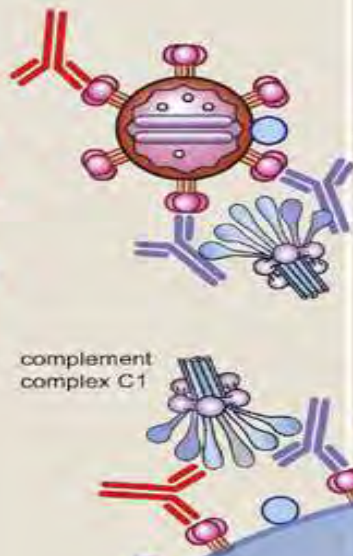

Figure 9.23 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

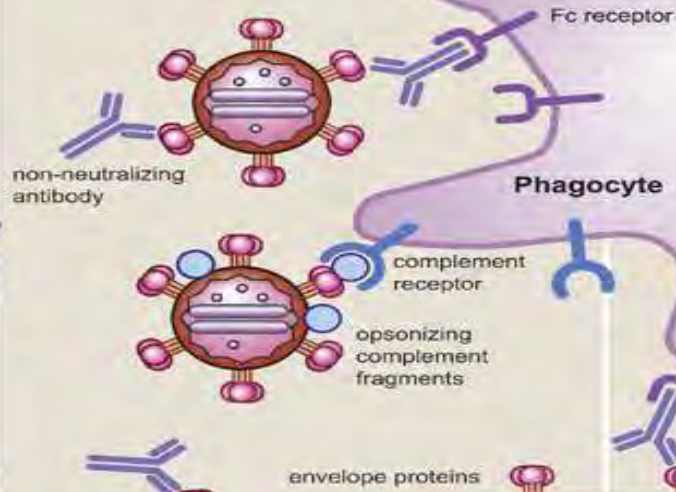
A) Neutralization

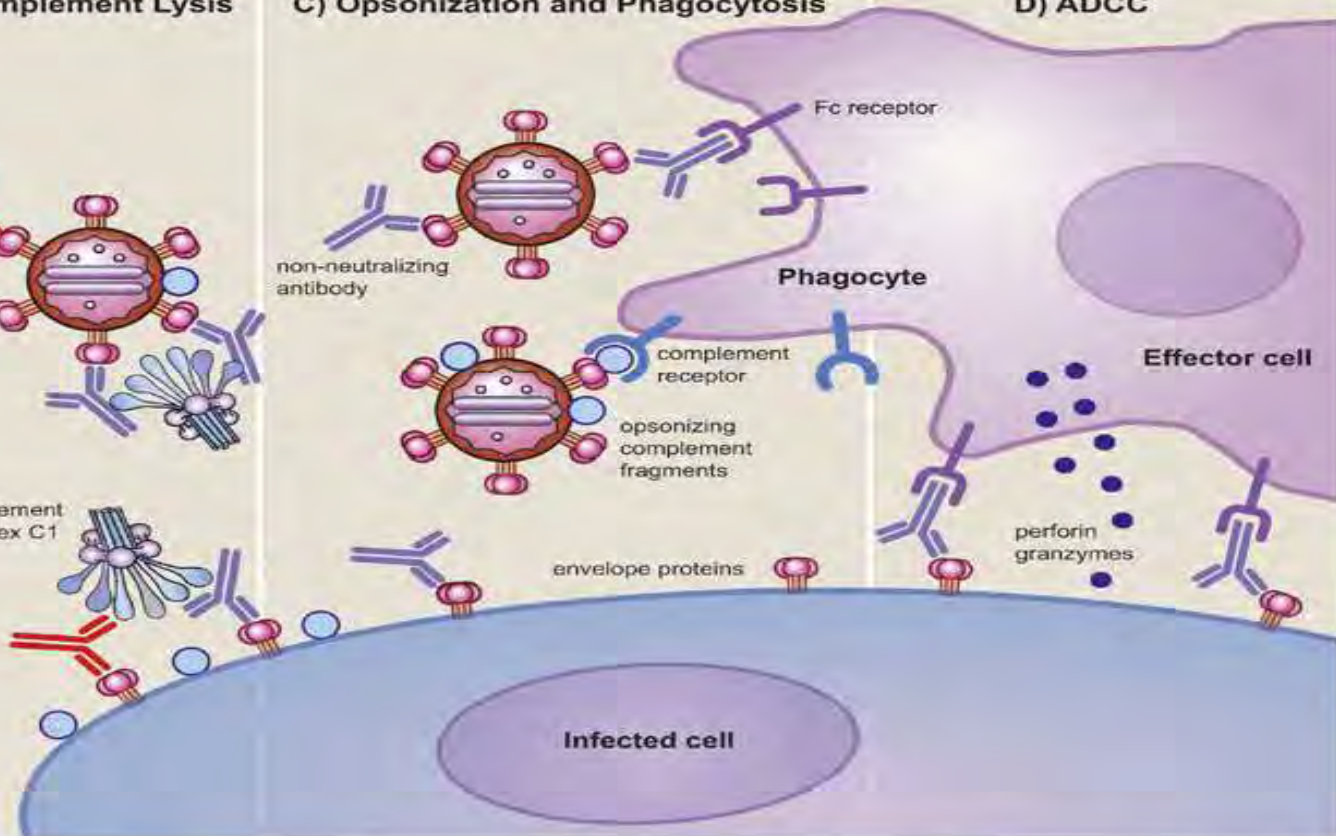
B) Complement Lysis

C) Opsonization and Phagocytosis

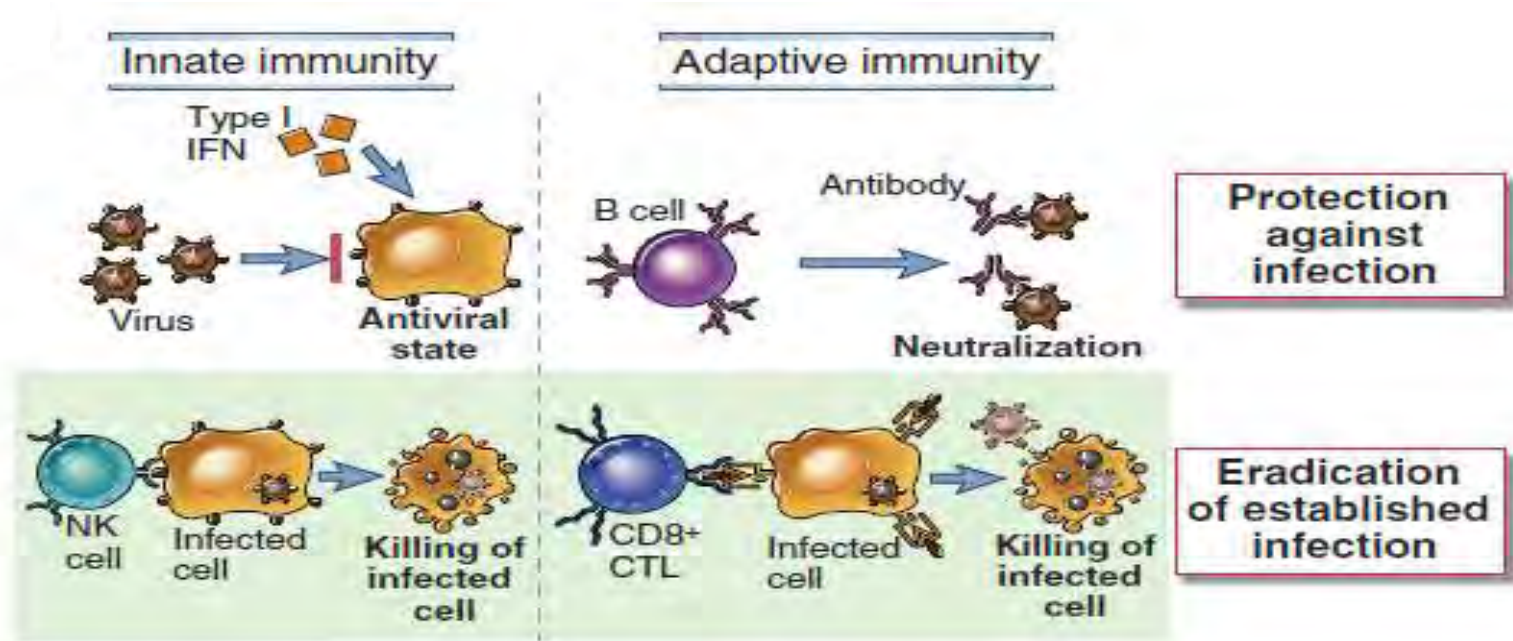

D) ADCC

A vírusok elleni természetes és adaptív immunválaszok

Mechanisms of Immune Evasion by Viruses

Mechanism of Immune Evasion	Examples
Antigenic variation	Influenza, rhinovirus, HIV
Inhibition of antigen processing Blockade of TAP transporter Removal of class I molecules from the ER	Herpes simplex Cytomegalovirus
Production of immunosuppressive cytokine	Epstein-Barr (IL-10)
Infection and death or functional impairment of immune cells	HIV
Representative examples of different mechanisms used by viruses to resist host immunity are listed. ER, endoplasmic reticulum; HIV, human immunodeficiency virus; TAP, transporter associated with antigen processing.	

Új influenza variánsok kialakulása antigén "drift"

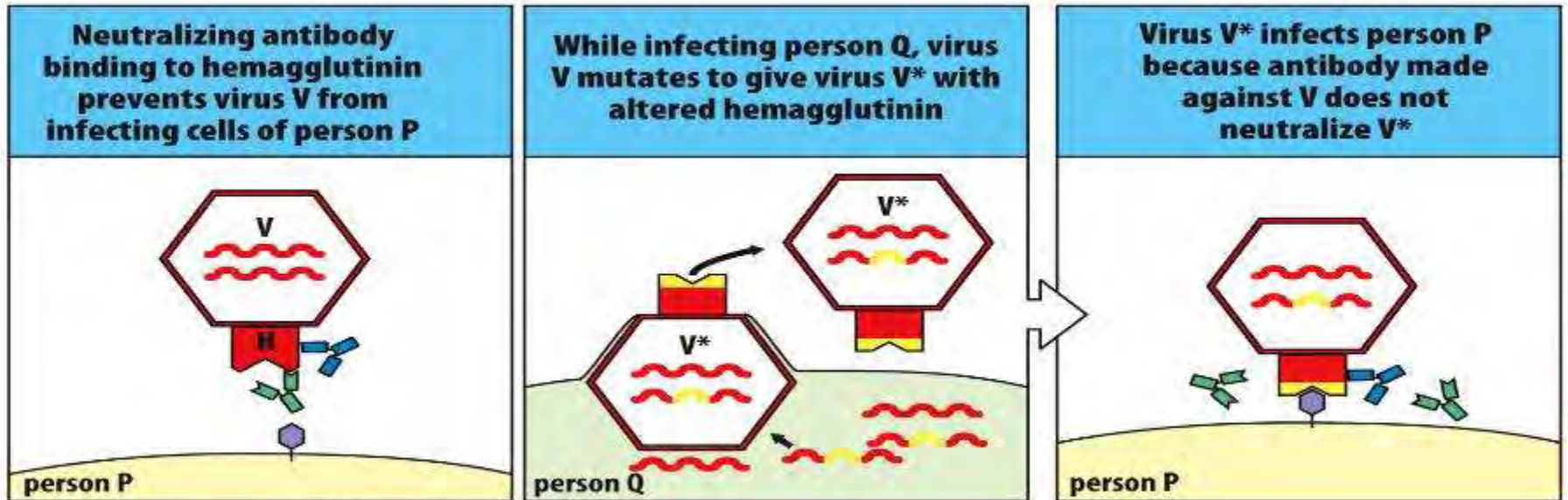
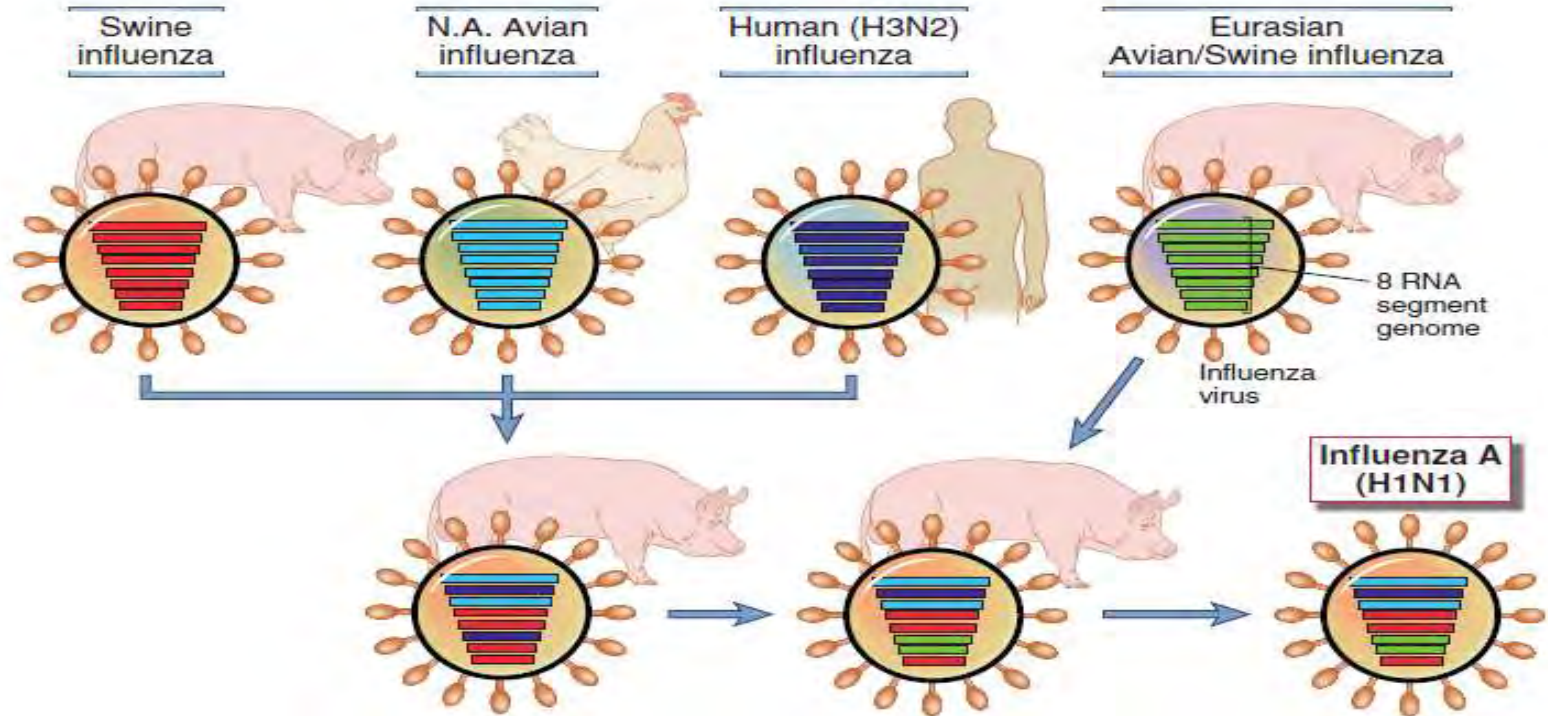

Figure 13.2 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

Új influenza törzsek keletkezése genetikai rekombinációval (antigén "shift")

1918 "Spanish influenza"

1957 "Asian influenza"

1968 "Hong Kong influenza"

Next pandemic influenza

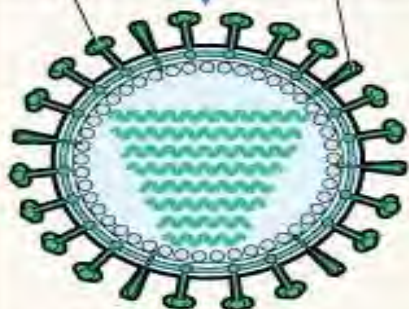
H1N1 influenza virus

Bird-to-human transmission of H1N1 virus

Hemagglutinin Neuraminidase

All 8 genetic segments thought to have originated from avian influenza virus

H2N2 influenza virus

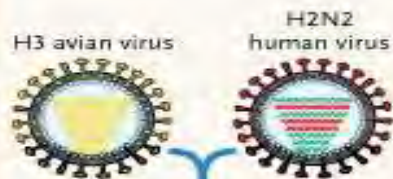

Reassortment

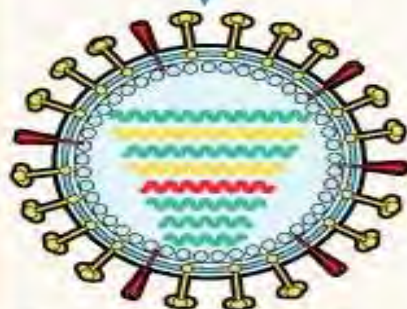

3 new genetic segments from avian influenza virus introduced (HA, NA, PB1); contained 5 RNA segments from 1918

H3N2 influenza virus

Reassortment

2 new genetic segments from avian influenza virus introduced (HA, PB1); contained 5 RNA segments from 1918

Avian virus

or

Avian virus

H3N2 human virus

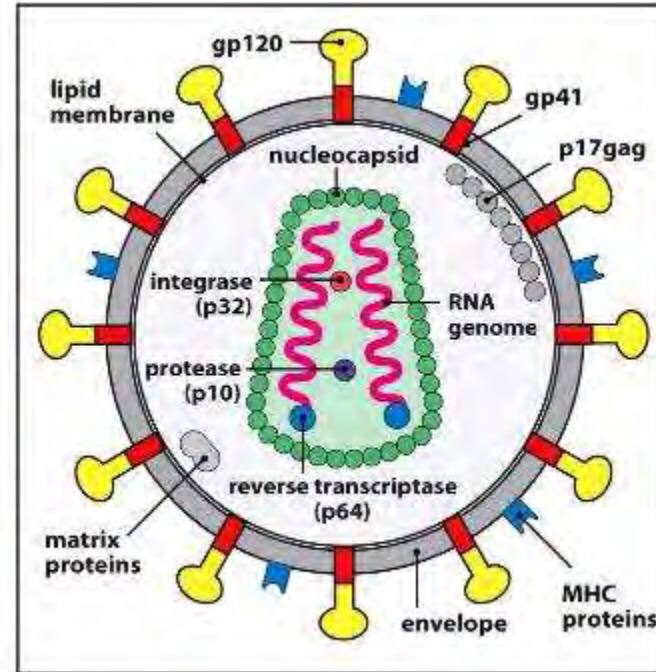
?

All 8 genes new or further derivative of 1918 virus

A humán immunodeficiencia vírus szerkezete

Figure 11.20 The Immune System, 3ed. (© Garland Science 2009)

HIV fertőzés során a CD4⁺ T sejtek fokozatos pusztulása következik be

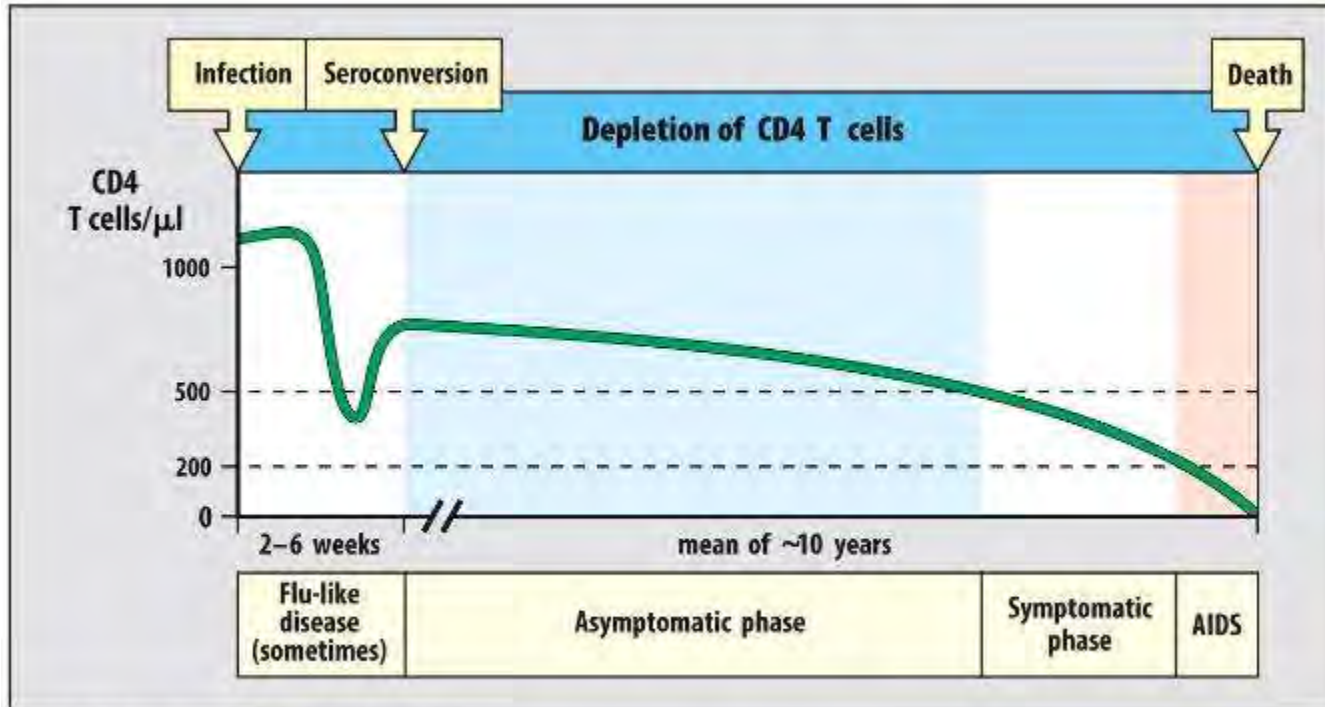

Figure 13.24 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

CD4⁺ T sejtek depléciójának okai a HIV fertőzés során

1. A HIV közvetlen citopátiás hatása - **lítikus ciklus az aktivált CD4⁺ T sejtekben**
2. Vírus-specifikus CD8⁺ T sejtek általi ölés - **CD4⁺HIV⁺ targetek**
3. Syncytium kialakítása - **A fertőzött T sejtek gp120-a nem fertőzött T sejtekhez kötődik → fúzió**

A HIV replikációs ciklusa

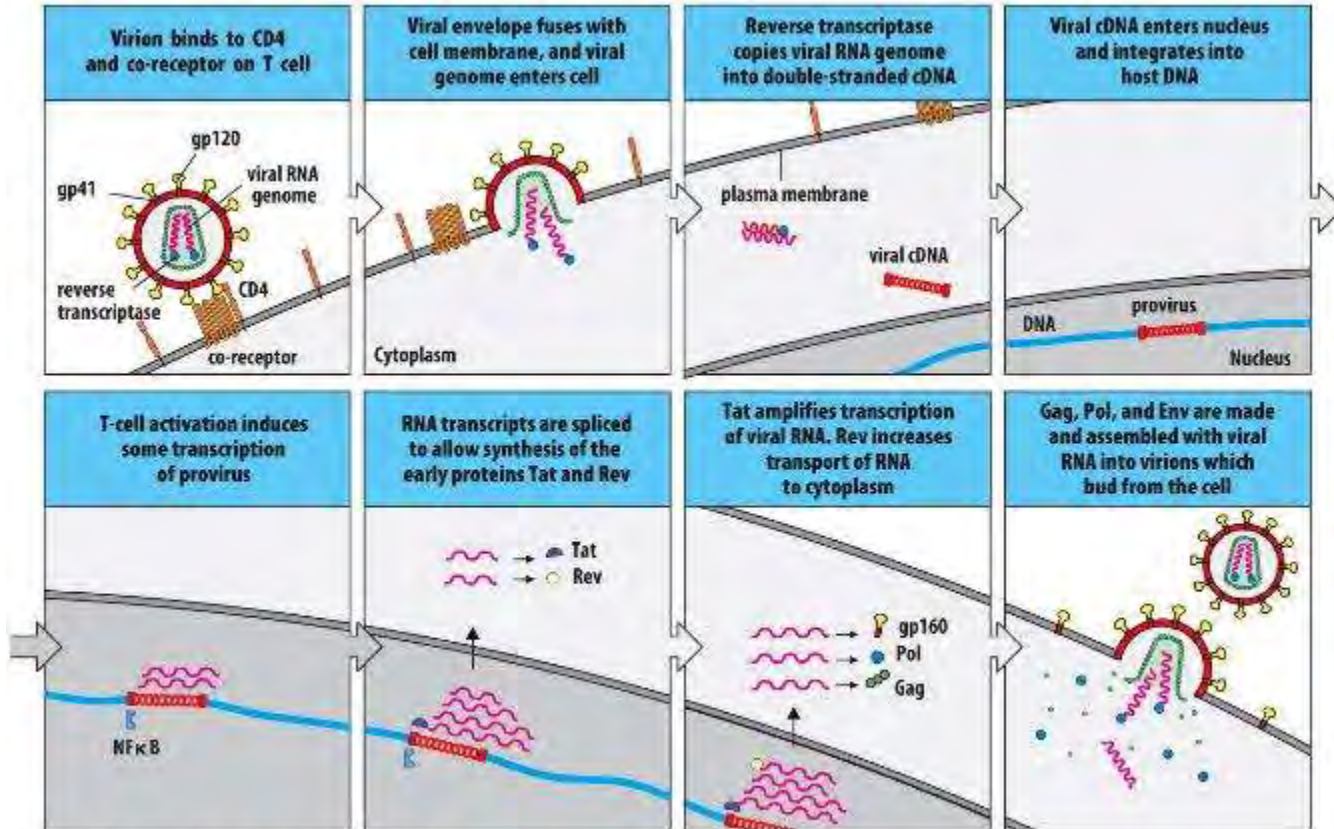
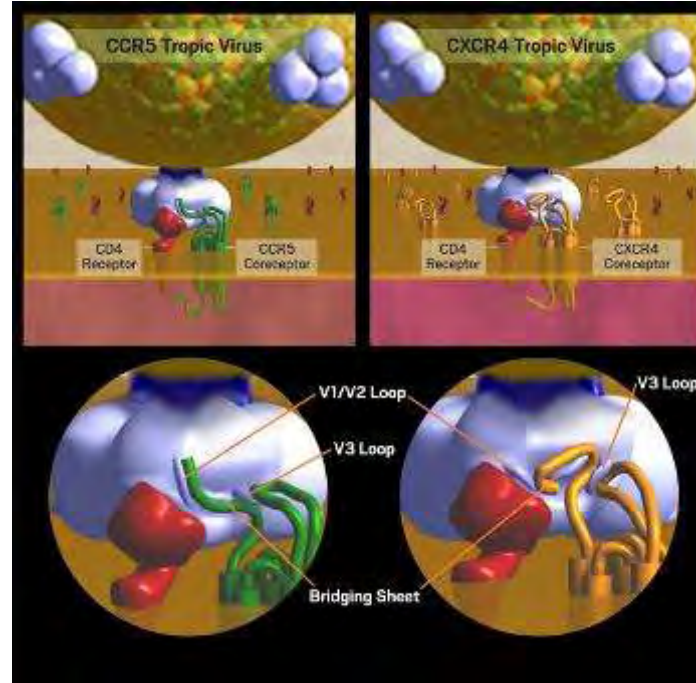

Figure 13.23 The Immune System, 4th ed. (© Garland Science 2015)

Receptorok és koreceptorok

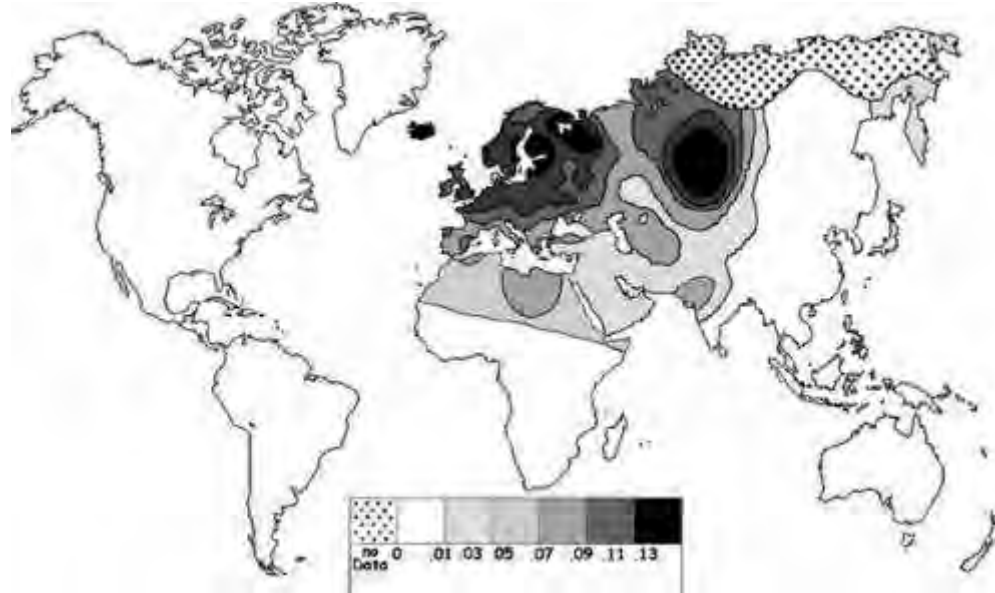
CCR5 koreceptor makrofágon,
DC-en, effektor memória T sejten

Korai fertőzésnél

CXCR4 koreceptor naív és
centrál memória T sejteken

Késői fertőzésnél

A CCR5- Δ 32 allél gyakoriságának elterjedése világszerte

A kaukázusi populáció 20%-a heterozigóta a CCR5 gén deléciós mutációjára nézve, mely funkcióképtelen fehérjét eredményez

A CCR5 gén öröklött defektusára nézve homozigóta emberek **rezisztensek** a HIV fertőzésre - a kaukázusi populáció 1%-a

A HIV variabilitásának oka

Enzim	Hibák
-------	-------

DNS-polimeráz

1 mutáció 10^8 bp-ban

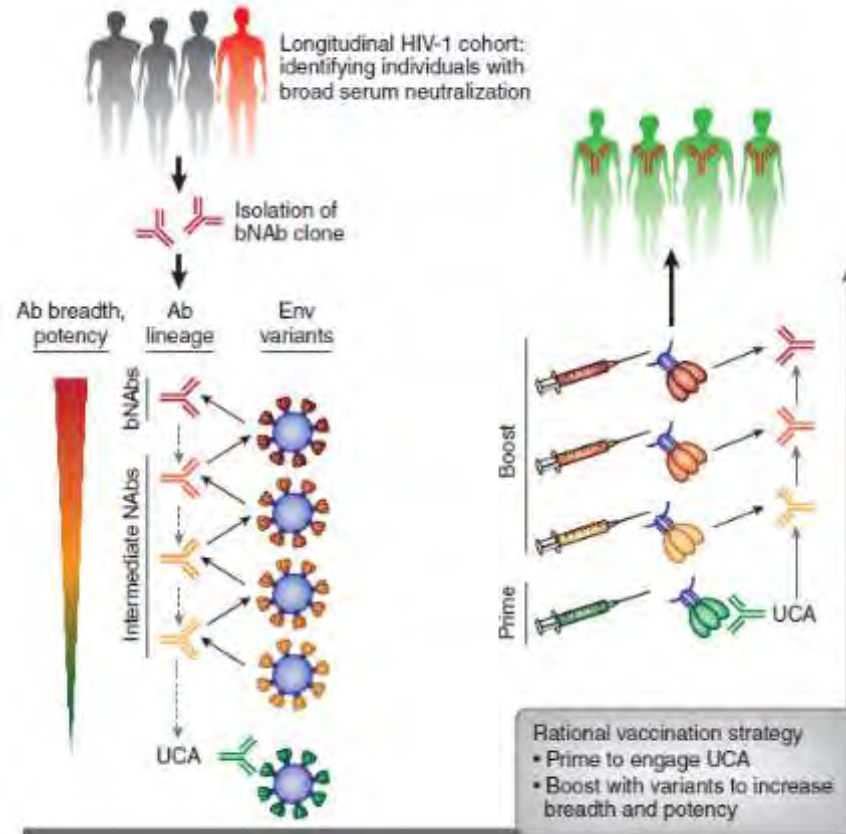
Reverz transzkriptáz 1 mutáció 10^5 bp-ban

A VIRÁLIS REVERZ TRANZKRIPTÁZ NEM RENDELKEZIK A
CELLULÁRIS DNS POLIMERÁZOKNÁL MEGLÉVŐ „PROOF READING”
MECHANIZMUSSAL

ÚJ VÍRUS VARIÁNSOK (kvázi fajok) JÖNNEK LÉTRE

Broadly neutralising antibodies

UCA: unmutated common ancestor

Timothy Ray Brown az első beteg, aki kigyógyult a HIV fertőzésből

/ kezelő orvos: Dr. Gero Huetter – Berlin/

2. páciens – London /www.nature.com/articles/s41586-019-1027-4/

3. páciens – Düsseldorf

KÖSZÖNÖM A FIGYELMET!